

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2010

Michal Ševčík

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Sociální patologie politického extremismu v České republice

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Alena Plšková**

**Vypracoval:
Michal Ševčík**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociální patologie politického extremismu v České republice“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.
Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 30. 4. 2010

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Michal Ševčík

OBSAH

Úvod	2
1. Základní pojmy	4
1.1 Politický extremismus – terminologie, vymezení	4
1.2 Levicový extremismus	9
1.3 Pravicový extremismus	12
1.4 Subkultury mládeže	16
2. Historický exkurs	21
2.1 Historie politického extremismu od roku 1918 do roku 1948 v Československu a v Protektorátu Čechy a Morava	21
2.2 Politický extremismus v České republice dnes a některé jeho sociologické a právní aspekty	29
3. Sociální patologie a prevence politického extremismu	37
3.1 Vliv prostředí na vznik extremismu	37
3.2 Kriminalita extremistů	39
3.3 Profylaktická opatření k regulaci vzniku sociálně patologických aspektů extremismu – možnosti sociální pedagogiky	41
4. Rozhovor s aktivistou Národního odporu	45
Závěr	47
Resumé	48
Anotace	49
Seznam použité literatury	50
Přílohy: seznam zkratk	

Úvod

Politický extremismus existuje od dob prvních městských států ve starověku, kde již v této době existovaly abnormálně vyhraněné politické postoje stojící proti tehdejším pořádkům. Avšak pojem jako takový dnes spojujeme s událostmi moderní a postmoderní doby, kdy tento neustálený výraz pro okrajové politické síly vznikl. Počátky současného politického extremismu můžeme hledat v období Velké francouzské revoluce, která měla a dodnes má nesporný vliv na podobu současných politických myšlení včetně těch okrajových, na některé z nichž se chce tato práce obracet. Politický extremismus je zpravidla dělen na levicový a pravicový a to dle historického dělení politického spektra, které přetrvává do současné doby. Ve Francii koncem 18. století v Generálních stavech zasedali příznivci rojalismu (krále) napravo, kdežto příznivci nového pořádku (zásadních politických změn ve smyslu demontáže feudalismu a krále) vlevo.

Dnešní politický extremismus a počátky jeho definování můžeme nalézt v politické kultuře 20. století, kde začaly vznikat okrajové jevy, které v modifikované podobě přetrvávají dodnes. Pro politický extremismus je typické nárokování si absolutní pravdy a politizace obyčejných všedních věcí jako je například životní styl, odívání nebo vyjadřování se v uměleckých dílech na jednu stranu a jejich zneužití pro politické cíle na stranu druhou. Extremismus politický však vykazuje sociálně patologické (škodlivé) projevy, které nejsou na samotnou politickou činnost vázány a mají společensky negativní dopady na člověka a společnost. Jedná se především kriminalitu a násilí v aktivismu, a v politické rovině je to nastolení nějaké formy nedemokratického režimu.

Pravicoví extremisté těží především z étosu německého národního socialismu, který se napravo řadí jen díky Hitlerovu revizionismu a nacionalismu, poněvadž v této ideologii je mnoho levicových prvků, které by tento politický koncept mohly vnést do levé části politického spektra, dále fašismu a klerofašismu. Nacionalismus, jako takový, nemůžeme zařadit do extremistického spektra, protože má mnoho intenzit, které byly v historii státotvorné a měly pozitivní vliv na suverenistická a státoprávní hnutí, a také ho můžeme nalézt i u regulérně levicových politických sil.

Levicoví extremisté hledají svoje ideová východiska ve dvou základních zdrojích, a to komunismu a v anarchismu. Historicky vzato jsou obě tato hnutí podobně stará a v některých letech byla v politické symbióze. Levicově extremistickou doktrínou, která je ze všech nejmladší, můžeme považovat militantní ekologismus, který vznikl v západní Evropě v šedesátých letech minulého století, a který je však v České republice zcela marginální.

V České republice jsou nejnebezpečnějšími hnutími především ta neonacistická, která modernizovala starý německý národní socialismus na podmínky této doby. Neonacismus představuje sociálně patologická nebezpečí především v podobě netolerance, násilí a rasových předpokladů. Na levici to jsou komunisté, kteří jsou i v dnešní době součástí politického establishmentu a kontinuálně od roku 1989 v podobě politické strany KSČM mají zastoupení v Parlamentu ČR. Někteří členové této strany dodnes vyznávají politický režim před rokem 1989 v Československu, což je znepokojující samo o sobě. Mládežnická komunistická občanská sdružení však užívají mnohem radikálnější rétoriku než parlamentní KSČM a uznávají násilí jako metodu politického boje. V tomto smyslu lze hovořit i o současných anarchistech, jež podporují otevřeně pouliční střety se skutečnými, ale i domnělými politickými protivníky.

Politický extremismus je výrazným společenským fenoménem, kterému je věnována zvýšená pozornost především v té represivní části státní moci z důvodu jeho aktivizace a posílení. V této práci se budu striktně držet rozlišení pojmů extremismus a radikalismus a nebudu zde uvádět politické strany a hnutí, která jsou radikální (dle většiny politologů) a v souvislosti s tím se tedy nedá hovořit o sociální patologii.

1. Základní pojmy

1.1 Politický extremismus – terminologie, vymezení

„V běžné mluvě se obvykle slovem extremistu označuje člověk zastávající politické názory, které jsou v dané společnosti neakceptovatelné. Termín extremismus může být ovšem chápán různě, neboť žádná univerzálně platná definice neexistuje. Situaci ani nijak nezjednodušuje fakt, že se extremismus často směšuje s pojmem radikalismus a nerozlišuje se mezi nimi.“ (Charvát, 2007, s. 9)

V naší odborné i laické veřejnosti je obvyklé, že např. neonacisté, kteří se dle většiny politologů řadí do extremistického spektra, se označují za pravicové radikály, což je zavádějící. Totéž platí pro bezpečnostní složky, které některé radikály řadí mezi extremisty. Panuje tedy společenská neshoda v terminologii, která stále přetrvává. Jediné prostředí, kde se tyto pojmy používají ustáleně, je akademická půda. Pojem extrémní nebo extremistický v souvislosti s komunistickými hnutími je používám zcela okrajově, i když by byl namístě z hlediska jejich protiústavnosti.

„Užívání těchto pojmů však bohužel trpí zjednodušeným lineárním viděním politického spektra, definovaného jako pravice – střed – levice, které je zavádějící, byť samozřejmě běžné a vžité. Profesor W. Stankiewicz tvrdí, že slovo extremismus je jen slovem označujícím, a nikoliv pojmem, protože nemá svou historii a jeho prostřednictvím není možné poznat podstatu jevu. Není tedy analytickým instrumentem. Bližší chápání u nás užívaného termínu extremismus najdeme zejména v SRN, odkud je tento pojem zřejmě odvozován i u nás. Ale i tam se rozlišuje mezi radikalismem (tzv. chováním v rámci ústavních pravidel) a extremismem (chováním mimo ústavu, proti ústavě), přičemž za levicový je obvykle označován radikalismus a pravicový jen extremismus. Běžnější je zde však rozlišování mezi pojmy fašismus a nacismus nebo neofašismus a neonacismus, které jsou považovány za protiústavní aktivity a jako takové jsou posuzovány veřejností i orgány činnými v trestním řízení. Podle Zdeňka Zbořila by bylo mnohem případnější užívání termínů xenofobie, rasismus, antisemitismus, jako pojmů vycházejících z politické antropologie nebo sociologie, pojmů, jako je fašismus, nacismus, neonacismus nebo

neofašismus, které jsou výsledkem historických bádání, anebo pojmů, které mají oporu v právu, jako jsou např. protiústavnost, zločinné spolčování, zastrašování aj. Přitom je opomíjena základní povaha těchto směrů, a to protidemokratičnost.“ (Chmelík, 2001, s. 11, 12)

Extremismus by se neměl sám o sobě stát trestně postižitelným a to z důvodu jeho potenciálního zneužití. Každý vágní pojem s sebou nese rizika kriminalizace vyhraněných politických názorů, které jsou ve své podstatě demokratické a mohou kritizovat dílčí negativní vlastnosti demokratického politického zřízení, čímž mohou být přínosné pro rozvinutí politické či společenské diskuze na některá tabuizovaná témata, např. Cikánská-Romská otázka. Politická korektnost, která existuje nejen ve sdělovacích prostředcích, tak může chtěně či nechtěně pejorativně označovat pojmem extremismus i ústavně-konformní politické strany nebo aktivisty, kteří otevřeně hovoří o tématech přistěhovalectví, multikulturalismu, globalizace, nadnárodního kapitalismu, eurokriticismu, apod. Je lhostejné, zda-li je tato kritika vedena zprava či zleva.

„Uwe Backes a Eckhard Jesse chápou politický extremismus jako antitezi k demokratickému ústavnímu státu a v tomto směru slouží pojem k označení antidemokratických názorů a činností (Bestrebungen). Seymour Martin Lipset a Earl Raab uvádějí, že extremismus je tendence jít k pólům ideologické škály, resp. jít za hranice normativních procedur, které definují demokratický proces. Backes tvrdí, že v pojmu jsou obsaženy ty (velmi různorodé) postoje a činnosti, které jsou v bojovné formě zaměřeny proti základním hodnotám, pravidlům a institucím demokratického ústavního státu (jako je idea lidských práv a z nich odvozených základních práv, politický pluralismus a institucionální struktury právního státu s rozdělením moci). Antidemokratické, antikonstituční, stranám nepřátelské a antiparlamentární orientace se nacházejí v úzké souvislosti se strukturálními zvláštnostmi politického myšlení, které jsou společné všem extremistům: např. nárok na převažující přístup k poznání politicky správného a pravdivého, strach před politickou mnohostí a touha po společenské jednotě, imunizace vůči odporujícím faktům a argumentům, příklon k totální kritice všeho stávajícího, sklon k dogmatismu, nesnášenlivost vůči těm, kteří myslí jinak, sklon k vyhrocování každého stanoviska.

„Systém více stran je extremisty konfrontován s nárokem na výhradní zastoupení jediné politické síly, pluralismus přesvědčení je odmítán s poukazem na jediné „správné“ učení, zájmové skupiny upadají do podezření, že jsou zaměřeny proti „společné vůli“, demokratická média manipulují veřejným míněním, „občanská“ demokracie platí za výplod neřesti, kulturní dekadence a mravního úpadku, panují v ní špatné hospodaření a korupce atd. Toto jsou typické výtky, které jsou extremisty vyslovovány vůči demokracii.“ (Mareš, 2003, s. 21)

Další otázkou je, zda-li stranicko-politický systém má vliv na chování extremistů? V České republice existuje tzv. polarizovaný multipartismus se dvěma velkými stranami nalevo a napravo. Jak píše Mareš o pluralismu, tak jestli například bipartismus (který pluralismu samozřejmě neodporuje), který je obvyklý v anglo-saském světě, by čistě hypoteticky „uspokojil“ požadavky některých extremistů, kteří vidí ve zjednodušení a zeštíhlení politické reprezentace úlevu pro občany, stát a především pro sebe. Chápejme to jako analogii k tzv. Druhé republice (trvání 30. září 1938 – 15. březen 1939), která existovala na území Československa, kde byl zjednodušen politický systém právě na bipartismus (uměle vytvořený), kde vládla autoritativní Strana národní jednoty a v loajální opozici jí byla levicová Národní strana práce. Toto srovnání je čistou hypotézou, protože po mnichovské dohodě bylo v ČSR obrovské napětí z ohrožení nacistickým Německem a v politickém životě byla záměrně částečně odstraněna demokracie za účelem politického decizionismu na úkor občanských svobod. V tomto účelově zjednodušeném politickém prostoru se začali oficiálně angažovat hnutí a lidé, kteří byli pro masarykovskou republiku reprezentanty extrémních politických sil nebojíce se používat násilí. Historie zatím prokázala, že ustupování extremistům není řešením jejich politických ambicí nebo snad jejich zmírněním.

„Základními „variantami“ či „směry“ extremismu jsou z pohledu prezentované teorie levicový a pravicový extremismus. V těchto souslovích je podle Backese obsažena návaznost na dichotomii pravice – levice, existující od dob francouzské revoluce. V jejím středu se nachází rozdílný vztah k principu rovnosti. Mezi umírněnými socialisty, liberály a liberálními konzervativci se uskutečnila v průběhu dvou století tak intenzivní „výměna idejí“, že síla rozlišování uvedeného „protikladného páru“ je často oprávněně zpochybňována.

Na nejzazších koncích extremistického spektra však působí podle Backese antiteze jasně. Pravicový extremismus popírá podle Backese kořeny moderního pojetí rovnosti – étos fundamentální rovnosti lidí jako duchovní základ demokratického ústavního státu. V současnosti se pravicový extremismus často projevuje jednostranným vyšším hodnocením vlastního „etnika“, „rasy“ či „národa“ (etnocentrismus, rasismus, nacionalismus) a ve snižování skupin, které jsou „jiného druhu“ či „cizí“ (nenávisť k cizincům, xenofobie, heterofonie, antisemitismus). Obdobně Backes spolu s Jessem o pravicovém extremismu uvedli, že je to antiindividualistické obranné hnutí negující demokratický základní axiom fundamentální lidské rovnosti a zaměřené proti liberálním a demokratickým silám a produktu jejich vývoje – demokratickému ústavnímu státu. Na místo principu stejných politických práv pro všechny by měla nastoupit politický řád, který institucionalizuje fundamentální nerovnost lidí zakládající se na původu, národních, etnických nebo rasových příslušnostech.

Levicový extremismus (anarchismus, komunismus) směřuje k tomu, že klade do popředí princip rovnosti a snaží se jej rozšiřovat na všechny oblasti života. Zatímco v komunismu je zásadou rovnosti překryta idea individuální svobody, v anarchismu platí každá forma státnosti za represivní. Ve zdůrazňování fundamentální lidské rovnosti se sice levicově extremistické doktríny shodují s demokratickým ústavním státem, ovšem vyvozují z tohoto etického základního principu důsledky, které je možno považovat za radikální či extremistické. Postulují totální osvobození člověka od všech společenských (politických, ekonomických, kulturních) tlaků a považují za principiálně realizovatelné dosažení řádu bez panství tvořeného rovnými a svobodnými lidmi. V protikladu ke konstitučně-demokratickému ideovému okruhu zneužívají levicově-extremistické doktríny náhled na chyby, omezenost a imperfektabilitu lidí a jejich snah a předpovídají zrození „nového člověka“, který se rozejde se všemi dosud známými formami společenského uspořádání a přivede stav úplné spokojenosti a harmonie na zemi.“ (Mareš, 2003, s. 22)

Jak výše Mareš hovoří v souvislosti s levicovým extremismem, jehož cílem je stvořit „nového člověka“, tak obdobný koncept můžeme nalézt u tzv. pravicově extremistických hnutí a v minulosti i režimů, kde šlo především o vybudování nové společnosti, kde sounáležitost všech lidí (národa!) a národní solidarita vytvoří nového politicky angažovaného jedince s kolektivním světonázorem budující společnou „šťastnou“ budoucnost. Dá se říct, že právě osvobození od starých pořádků, tradic a norem je společné

jak pro pravicově tak levicově extremistickou scénu. Nacisté i komunisté minulého století rádi hovořili o kapitalistech jako o staré reakci, v dnešní době je antikapitalistický étos blízký oběma skupinám extremistů. Nacismus – tedy národní socialismus nejprve vycházel z tradic nacionalisticky laděných dělníků a středních stavů, fašismus v italské podobě měl základy v Italské socialistické straně, kde pozdější vůdce Partito nazionale Fascista, Benito Mussolini, pracoval jako šéfredaktor stranického tisku Avanti. Je tedy celkem možné, že v době, kdy hrozily vysoké volební výsledky radikálně socialistických a komunistických stran marxistického ražení, se jevilo výhodné si od extremistické levice „vypůjčit“ část ideové výbavy pro alespoň dílčí zachování kapitalismu, obhajobu násilí jako relevantní politické práce a národnímu iracionalismu. Vše samozřejmě s přihlédnutím k dělnickému voličskému elektorátu, který byl nejpočetnější.

Dnešní neonacisté, komunisté i anarchisté jsou, jak z historie známe, v úhlavním nepřátelství. Jejich spojnicí je však stále odpor k demokracii, k současné ústavě a ke kapitalismu. Oba protipóly však také dobře znají pojem „nového člověka“, který si však interpretují diametrálně odlišně.

Extremismus je nevyhraněným a nevyjasněným sociálně patologickým pojmem, který není zakotven v právním systému České republiky. Jeho význam je však relativně ustálený na akademické půdě a částečně v bezpečnostních složkách, částečně z toho důvodu, že represivní aparát hodnotí z pohledu nebezpečnosti a sociální patologie především chování a rétoriku jednotlivých aktivistů a nikoliv programatiku jednotlivých hnutí a směrů. Z tohoto důvodu se může dostat do sporu s akademickou sférou, která spíše zkoumá ideová východiska politických extremistů a nikoliv prokriminální chování jednotlivců. Na extremismus může také úzce navazovat teroristická činnost.

Pro potřeby pochopení pojmu extremismu v tuzemsku níže uvádím definice extremismu MV ČR a dále BIS:

„Pojmem extremismus jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Extremistické postoje jsou způsobilé přejít v aktivity, které působí, ať již přímo, nebo v dlouhodobém důsledku, destruktivně na stávající demokratický politicko-ekonomický systém, tj. snaží se nahradit demokratický systém systémem nedemokratickým (totalitním

nebo autoritářským režimem, diktaturou, anarchií). Tímto typem aktivit se zabývá Bezpečnostní informační služba na základě zákona č. 153/1994 Sb. Dle § 5 písmena a).“ (<http://www.mvcr.cz/extremis/2002/2.html>)

BIS používá jinou definici:

„Termín extremismus je v oblasti bezpečnostní problematiky používán při označování krajně vyhrocených, demokracii nepřátelských postojů a ideologií, jejich nositelů a souvisejících aktivit a jevů. S extremismem se setkáváme na pravém i levém konci politického spektra. Odtud se za určitých okolností a vhodných podmínek může šířit do celé společnosti, vyústit v násilné akce, zaměřené na destabilizaci a následné odstranění demokratického společenského řádu.“ (http://www.bis.cz/a_ismy.html)

1.2 Levicový extremismus

„Pojem krajní levice (ultralevice) označuje část politického spektra, která je charakteristická vyhraněným zdůrazňováním egalitářství. Tento atribut je většinou doplněn o akční a razantní metody prosazování zájmů. Základními variantami krajní levice jsou komunismus a anarchismus. Hlavním rozdílem mezi anarchismem a komunismem je postoj ke státu, protože anarchisté usilují o urychlené odstranění státu, zatímco komunismus realizuje své představy uvnitř státu a strategicky využívá i prvky státní autority.“ (Mareš, 2005, s. 67)

„Hovoříme-li o krajní levici, otevírá se před námi prostor, strukturovaný odlišně od krajní pravice. Základní rozdělení tohoto politického pole v sobě zahrnuje dvě ideologie – anarchismus a komunismus. Na rozdíl od krajní pravice, kde nacházíme skupiny sledující v zásadě podobné cíle, je politický rozptyl na opačné straně politického spektra podstatně širší. Samotný termín „komunismus“ představuje střešový pojem, spojený v zásadě pouze společnými marxistickými kořeny. Lze pod něj umístit tak odlišné ideologické směry jako stalinismus či maoismus na jedné straně a kritickou teorii frankfurtské školy na straně druhé. Odlišnosti mezi oběma jmenovanými příklady jsou mnohem větší než rozdíly mezi populistickou pravicí a neonacismem. Komplikovanost terminologie se dále zvyšuje díky tomu, že pojem „komunismus“ odkazuje i k některým nemarkistickým proudům – např. ke

komunistickým tendencím prvotního křesťanství, utopického myšlení, raného socialismu nebo anarchismu.“ (Charvát, 2007, s. 85)

Jak výše uvádí politolog Charvát, že populistická pravice má blíže k neonacismu, než-li stalinismus k frankfurtské škole, tak není zcela jasné, co je myšleno pojmem populistická pravice a její blízkostí k neonacismu. Dle mnoha politologů je v současné době populistická pravice mimo ČR součástí etablovaných politických struktur a dokonce se podílela na vládě (např. FPÖ v koalici s ÖVP v Rakousku v době koaliční vlády Wolfganga Schüssela v roce 2000). Tento přírůstek může znít pejorativně vůči silně konzervativně pravicovým politickým stranám, které bývají označovány jako populistické, ale nacismus a jeho současné podoby přísně odmítají jako nelidská hnutí, nemluvě o tom, že jsou prodemokratické. Totéž se může týkat v ČR národně-konzervativní Národní strany, která od počátku působení vidí jako úhlavního nepřítele ČR revanšistické požadavky sudetských Němců a jeho extrémní části Witikobundu, která má blízko k nacismu. U levice, tedy jak tvrdí Charvát, je vzdálenost komunismu a frankfurtské školy veliká, ale společné jmenovatele jako je historický materialismus, princip proletářství, vyhraněný egalitarismus a hledání nového člověka je činí, co se týče filozofického základu myšlení, velice blízkými.

Takové nejasnosti ve vymezení politických hnutí mohou činit potíže s definováním, co je extremistické a co není extremistické už z důvodu mnohokrát zmíněné právní nezakotvenosti pojmu extremismus.

„Levicově orientovaná extremistická scéna je v České republice reprezentována zejména tzv. anarchoautonomy. Jako anarchoautonomní scéna je označováno spojení klasických anarchistů s tzv. autonomním hnutím, tj. nedogmaticky a neideologicky orientovaným, zdánlivě apolitickým hnutím, které zastává radikálně nonkonformní postoje vůči společnosti. Propojení anarchistů a autonomů je důsledkem odklonu od klasických anarchistických idejí, ke kterému došlo v západní Evropě v průběhu 80. let. V České republice je anarchoautonomní scéna reprezentována např. Československou anarchistickou federací IAF/IFA a úzce spolupracuje s mezinárodní radikální anarchistickou organizací Peoples Global Action (PGA). Z dalších anarchoautonomních hnutí operuje na našem území Antifašistická akce (AFA), Federace sociálních anarchistů (FSA) a další.

Od roku 1996 se agilně projevovala skupina Socialistická solidarita a Komunistický svaz mládeže. Součástí tohoto hnutí jsou však i příslušníci hnutí skinheads (Redskins a Sharpskins).“ (Chmelík, 2001, s. 23) viz oddíl „Subkultury mládeže“.

V současnosti se na české scéně nejvíce profiluje hnutí Antifa, které se soustředí především na samotný monitoring krajní pravice, především neonacistů. Často svolávají antidemonstrace vůči různým extremistickým skupinkám blízkých neonacismu.

„Specifické postavení na krajní levici má samozřejmě Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM), avšak vzhledem k jejímu vnitřnímu vývoji i dlouhodobému fungování uvnitř politického systému se ohledně jejího řazení mezi extremistické subjekty stále vedou spory.

KSČM vznikla v roce 1990 jako nástupnická organizace KSČ, resp. její české části (slovenská část KSČ vytvořila stranu KSS, která se postupně přeměnila na Stranu demokratické levice a od KSČM se od roku 1992 zcela osamostatnila).“ (Charvát, 2007, s. 157)

Mimoto existuje obnovená Komunistická strana Československa (KSČ), které předsedá bývalý poslední tajemník MV KSČ Praha před rokem 1989 Miroslav Štěpán. Byla registrována MV ČR v roce 1995. Strana si zakládá na ideologii marxismu-leninismu a vyzdvihuje politický režim v letech 1948 – 1989. Štěpán tuto stranu založil z důvodu nespolehlivosti KSČM v ideologii a také díky tomu, že KSČM se pro mnohé skalní stalinisty stala oportunistickou. Strana otevřeně vyznává VŘSR a její výsledky ve světě do pádu komunismu a současný stav restaurace kapitalismu vnímá jako nutně dočasný. Totéž platí pro další okrajovou extremistickou politickou skupinu, která se nazývá stranou, ale není registrována MV ČR, KSČ-ČSSP, kterou ideologicky a fakticky vede bývalý příslušník Státní bezpečnosti Ludvík Zifčák, jenž nechvalně proslul rolí mrtvého studenta Šmída v revolučních momentech roku 1989. Zifčák veřejně schvaluje stalinské represe z 20. století, včetně politických vražd a masových likvidací skutečných i domnělých politických oponentů sovětského režimu. Zifčák si tuto skupinu založil po osobních neshodách s Miroslavem Štěpánem ze současné KSČ. Tyto politické subjekty vykazují vysokou míru neakceptovatelných protidemokratických požadavků ve smyslu nastolení totalitního komunistického systému vedeného diktaturou proletariátu. Tato hnutí jsou

jednoznačně v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, ale z důvodu jejich mizivé členské základny nepředstavují v současné chvíli ohrožení demokratického zřízení.

1.3 Pravicový extremismus

„Expanzivní nacionalismus se v průběhu 19. století pozvolna spojoval s rasismem, resp. antisemitismem, do ideového konglomerátu, který po první světové válce vyústil ve fašismus a nacismus. Idea národní výlučnosti založené na pokrevní sounáležitosti souzněla s ideou rasové politiky prováděné ve jménu kultury a civilizace. Představa hierarchického rasového uspořádání celého lidstva, jak ji představovaly rasové teorie, nacházela odezvu i v obdobném modelu hierarchického uspořádání uvnitř jednotlivých společností. Jsou-li lidé různí, pak jsou nepochybně někteří lidé lépe uzpůsobeni vládnout než jiní, kteří jsou naopak předurčení poslouchat. V důsledku představuje tato idea základ pro přesvědčení o nutnosti spravování státu na vůdcovském principu a odmítnutí demokratických postupů.“ (Charvát, 2007, s. 63)

Kořeny pravicového extremismu můžeme hledat opět a především se spojitostí s Velkou francouzskou revolucí, kdy zastánci starých pořádků seděli napravo. Od této doby a s postavou Napoleona Bonaparte můžeme hovořit o prvních vyhraněných politických postojích zprava. Pravicový extremismus jako jej zná dnešní člověk má podobu nacistických (neonacistických), fašistických (neofašistických) a klerikálně autoritářských (klerofašistických) politických názorů a na ně navázaných politických stran, hnutí, občanských sdružení a subkultur mládeže. Tyto ideologie mají zpravidla svoje filozofické kořeny v době na přelomu 19. a 20. století.

Arthur de Gobineau byl francouzský filozof a šlechtic, který byl přesvědčen o nadřazenosti bílé rasy a svoji rasovou teorii shrnul v díle „Esej o nerovnosti lidských ras“ z roku 1855, Houston Stewart Chamberlain byl antisemitský Brit, který se snažil o popularizaci filozoficko-kulturních ikon Německa. Stál na pozicích pangermanismu a antisemitismu a jeho dílo „Základy devatenáctého století“ z roku 1899 se stalo jedním z fundamentů pozdějšího Hitlerova národně-socialistického světového názoru.

Jestliže u nacismu máme jeho ideové kořeny především u rasistického přesvědčení o nadřazenosti bílé (árijské) rasy, tak u fašismu je to jednoznačně nemarxistický socialismus

a potřeba dát socialismu sjednocující prvek. U komunistů to je proletářská solidarita, u fašistů to byl a je národ. Georges Sorel – francouzský anarchista a syndikalista, který žil na přelomu 19. a 20. století, se zprvu zdál, že je zastáncem Marxovým, později však změnu kapitalismu na socialismus charakterizoval potřebou použití násilí při stávce. Tzv. generální stávku pracujících totiž považoval jako jeden z prostředků společenské změny. Začal také pracovat s teorií iracionální imaginace, která se odrážela právě v generální stávce. Syndikalismus chápal jako společnou správu kapitálu – tedy zaměstnanců a zaměstnavatelů, neviděl zde jako Marx historický zájmový a ekonomický antagonismus, ale nutnou potřebu spolupráce, což Sorela historicky přiblížilo fašistům, což by si Georges Sorel jistě nepřál. Iracionalismus, který mýtizoval národ u fašistů a syndikalismus, který měl být třetí cestou mezi kapitalismem a komunismem byly ideologie, které daly jasný základ vzniku fašismu.

Klerofašismus je dodnes poněkud nejasným pojmem, tímto termínem se označují některé satelitní režimy nacistického Německa, ve kterých vládl katolický klérus na jedné straně a světská moc na straně druhé ve vzájemné shodě, avšak extrémním a autoritativním způsobem. Jestliže nacistický antisemitismus vycházel z rasové teorie, tak u klerofašistických režimů měl antisemitismus spíše nábožensko-kulturní základ, z tohoto důvodu můžeme hovořit spíše o antijudaismu. Jako klerofašistické státy bychom mohli označit první Slovenskou republiku a ustašovské Chorvatsko.

„Samotný pravicový extremismus přitom z historického hlediska prošel v různých oblastech vývojem své identity, provázeným i změnou ideově-programových a strategických atributů. O rozsahu této změny se však vedou na různých úrovních spory, což se týká především míry „upřímnosti“ distancování se současné ultrapravice od historického fašismu a nacismu, které je podle některých názorů podmíněno pouze společenskými a právními reakcemi na zločiny krajně pravicových režimů.

Pokud se zaměříme na historické období, ve kterém vznikly, popř. působily ultrapravicové strany (a které souviselo s jejich identitou), lze je rozdělit na:

1. bonapartistické, antisemitské a autoritativní skupiny, které byly dle německého politologa Beymeho před první světovou válkou ekvivalenty pozdějších pravicově extremistických seskupení,
2. fašistické a autoritativní strany a hnutí meziválečného období,

3. poválečné strany, navazující na tradice meziválečného a válečného fašismu a krajní pravice,
4. krajně pravicové strany, které začaly být úspěšné od osmdesátých let (toto dělení je vztažené k západoevropskému prostoru a má návaznost i na tamní „ideologické proměny“ krajní pravice).“ (Mareš, 2003, s. 51)

„Stanley G. Payne, který srovnával historické formy fašismu se současnou radikální pravicí, rozlišuje v nynějším politickém spektru:

- 1) méně radikální extrémně pravicové strany, které obecně akceptují parlamentní systém,
- 2) více autoritativní nebo radikální extrémně pravicové strany, jako bylo staré italské MSI, které původně hledaly nový systém, dokonce více post-fašistický než neofašistický,
- 3) čistě neofašistické nebo neonacistické extrémně pravicové skupiny,
- 4) politicky primitivní extrémně pravicové skupiny, které primárně hlásají rasovou nadřazenost anebo bizarní náboženské myšlenky, které se vyskytují hlavně (nikoliv však výlučně) v USA,
- 5) jiné stejně primitivní krajně pravicové skupiny, které ale v některých případech záměrně nejsou rasistické nebo nacistické,
- 6) populistické reformní skupiny, které jsou nesprávně charakterizované společně s předchozí skupinou, ačkoliv mohou připomínat méně radikální krajně pravicové strany, obhajují individualistické reformy, v jejichž rámci by s snížily daně a omezil stát, a jsou identifikovány s radikální pravicí primárně kvůli jejich novosti a určitým základním politickým výzvám směrem k systému.“ (Mareš, 2003, s. 51, 52)

Máme tedy možnost srovnat dva typy dělení krajně pravicových hnutí ve světě. Současná pravicově extremistická hnutí v České republice těží především z národního socialismu (nacismu, neonacismu) a klerikálně autoritativních idejí. Existují také podoby zvláštního českého quasinacionalismu, který akceptuje historickou roli nacismu. Tento quasinacionalismus byl prakticky uplatňován především u české části kolaborace v Protektorátu Čechy a Morava a v dnešní modifikované podobě funguje u českých neonacistů při obhajobě českého elementu v rámci pangermánského hnutí.

Nejviditelněji reprezentuje v ČR národní socialismus Dělnická strana (DS). Rozhodnutí o rozpuštění vydal Nejvyšší správní soud (NSS) v Brně dne 17. února 2010. Proti rozpuštění však strana podala k 15. březnu 2010 stížnost, která má do dalšího rozhodnutí soudu odkladný účinek. Do té doby a do parlamentních voleb v květnu 2010 se členská základna Dělnické strany z většiny přelila do Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS), která pokračuje v její politice, avšak v umírněnějším tónu. Bylo prokázáno, že někteří členové DS jsou napojeni na vysoce extremistické, protidemokratické a neregistrované hnutí Národní odpor (NO). Národní odpor projevoval a projevuje sympatie nacistické Třetí říši a jiným extremistickým fašistickým politickým proudům. Jeho příznivci se často dopouštějí přestupkové a trestné činnosti. NO je složeno především z mladých lidí mezi 15 – 30 lety věku. NO je sociálně patologickým politickým hnutím samo o sobě už svými názory, které jsou v rozporu se zákonem. Tím, že apeluje na mladé lidi a snaží se působit „moderně“ ve smyslu antikapitalistické rétoriky a oděvní módou však zastírá své skutečné zájmy získávat mládež a mladé dospělé pro neonacistické myšlenky.

V čtvrté kapitole této bakalářské práce uvedu strukturovaný rozhovor se sedmnáctiletým příznivcem NO. Odpovědi adresáta korespondují s odbornými posudky a názory politologů na Národní odpor.

Registrovaným občanským sdružením, které je v těsné blízkosti DS, DSSS a NO je Dělnická mládež (DM), která se také přihlásila k národnímu socialismu a zastírá své skutečné myšlenky českým národně-sociálním hnutím, které bylo oporou československé demokracie za dob Československé republiky v letech 1918 – 1938, konkrétně dlouholetým předsedou Československé strany národně socialistické Václavem Jaroslavem Klobáčkem.

Dalším neregistrovaným hnutím jsou Autonomní nacionalisté (AN). Činnost tohoto spolku, který stejně jako Národní odpor užívá techniku „leaderless resistance“ – tedy odporu bez vedení, úspěšně kopíruje techniky anarchoautonomních hnutí z extrémní části opačného konce politického spektra včetně aktivismu a odívání – „black block“ při demonstracích. Tento oděvní styl přispívá k zamezení identifikace extremistů při veřejných manifestacích a demonstracích. Tato anonymita pomáhá také ke zvýšenému páčání trestné činnosti, poněvadž pachatele jde díky černým brýlím, šátkům a baseballovým čepicím jen stěží identifikovat. Název Autonomní nacionalisté však nepředstavuje a nereprezentuje žádnou českou formu nacionalismu ve smyslu češství. Jedná se opět o proněmecký národní

socialismus. Další hnutí a subjekty neonacistického nebo protinacistického charakteru mají marginální význam.

V České republice existují konzervativně-katolické až klerofašistické politické subjekty. Kombinace konzervativismu a katolicismu nás přivádí do blízkosti lefebvrismu.

Mons. Marcel Lefebvre byl katolickým duchovním, který neuznával výsledky II. Vatikánského koncilu, stál na pozicích extrémního katolického fundamentalismu vyznačujícím se netolerancí vůči ostatním křesťanským církvím, antisemitismem a neschopností se adaptovat na moderní dobu. Založil Kněžské bratrstvo sv. Pia X. Výrazně konzervativní katolicismus se projevuje především v nastolení nějakého autoritativního režimu, kde by výrazná část světské moci byla v rukou kléru (kněžstva). Z hospodářského hlediska zastánci klerofašismu, tak stejně jako tradiční fašisté, zastávají korporativismus vycházející z historického syndikalismu. Požadují ukončení sekularizace společnosti a odluku církve od státu. Problematické jsou také jejich názory na potratovou politiku.

Reprezentantem těchto ideových východisek v ČR je především brněnské Hnutí národního sjednocení (HNS) a politická strana s pozastavenou činností Národní sjednocení (Nsj). Bývalý předseda Nsj je dnes členem republikového výboru konzervativně-liberální Strany svobodných občanů. Část členské základny Nsj se také dostala do politické strany Právo a spravedlnost (PaS), která se snažila a snaží „okopírovat“ úspěšný polský model. PaS se nedá charakterizovat v žádném případě jako klerofašistická, ale spíše jako konzervativní strana. Působí v ní však několik katolických fundamentalistů. Tento extrémní politický katolicismus zaujímá např. negativní stanovisko k husitství a českobratrství a naopak se staví kladně k době pobělohorské, čímž se může dostat do blízkosti německých a prosudetských kruhů, které usilují u zrušení Dekretů prezidenta republiky (tzv. Benešových dekretů) a někdy svým antijudaismem se přibližují do blízkosti neonacistů.

1.4 Subkultury mládeže

„Přestože jsou radikální ideologie v první řadě záležitostí politických hnutí a stran, svého rozšíření v současnosti dosahují často i díky průniku do subkultur mládeže. Když se v médiích hovoří o extrémní pravici, očekáváme záběry skinheadů, hovoří-li se naopak o

demonstracích antiglobalistů, nepřekvapí nás pohled na barevné přelivy příslušníků hnutí punk. Ani v jednom případě sice nelze položit rovnítko mezi subkulturou a konkrétní politickou ideologií, přesto si extremismus spojujeme více s extravagantním zjevem jeho mladších přívrženců než s ideologickým rámcem jejich politických představ.“ (Charvát, 2007, s. 123)

Subkultury mládeže jsou „prodlouženou rukou“ pravicových a levicových extremistů při ovlivňování mládeže. Díky subkulturám přenáší na mládež svoje extrémní a nenávistné politické názory, které mohou výrazně negativně ovlivnit její vývoj. V mnoha případech se jedná o sociální patologii, kdy jsou mladí lidé vedeni k agresivitě, šikaně, drogám, alkoholu, nenávisti vůči lidem jiného smýšlení nebo barvy pleti, nemluvě o implementaci scestných a nenávistných politických ideologií.

Níže uvedu ty subkultury, kterých se týkají sociálně patologické jevy v souvislosti s politickým extremismem, skinheads, punk, hooligans a nacionálně socialistický black metal.

Skinheads

„Skinheadské hnutí vzniklo na konci šedesátých let minulého století v Anglii jako hnutí mladých, často nezaměstnaných mužů z dělnických předměstí. Jeho předchůdci byly původní subkultury z padesátých let – angličtí Mods a přistěhovalci z Jamajky zvaní Rude Boys. Splynutím těchto dvou subkultur vzniklo zcela originální hnutí mládeže, které kladlo velký důraz na styl oblékání odkazující ke svým dělnickým kořenům, na hudbu a kulturu tančiren, fotbalové fandovství a na násilí. Základ, k němuž se většina skinheads odkazuje dodnes, byla příslušnost jeho členů k dělnické třídě (working class).“ (Charvát, 2007, s. 124)

„Skinheads se postupně rozšířili i mimo území Velké Británie do britských dominií, Spojených států amerických, zemí západní a později i východní Evropy (zvláště po pádu komunismu). V USA však nebyli přímo ovlivněni „kultem roku 1969“, ale spíše se konstitovali na bázi newyorského punkového směru hardcore punk, přičemž uniformitu anglických skinů přebírali postupně a nikdy ne zcela dogmaticky. Do západního Německa

přišla velká skinheadská vlna v letech 1980 – 1981, malé skupinky skinheads se však objevovaly údajně již dříve především v okolí britských kasáren. Průkopníkem skinheadské hudby s rasistickými texty se v SRN stala skupina Böhse Onkelz (vznikla v punkovém prostředí v roce 1979), která se však později od skinheads a pravicového extremismu distancovala. Zázemí skinheadské subkultury poskytla i původně punková nahrávací a distribuční německá firma Rock – o – Rama. V Německu se velká část skinheads přiklonila k neonacismu, avšak tradiční neonacisté na jejich primitivní agresivitu a alkoholismus nahlíželi s opovržením. Teprve postupně se podařilo německé ultrapravicí využívat skinheadský potenciál. Skinheads stáli i za masovou vlnou rasistického násilí v SRN v devadesátých letech po sjednocení. Silné kořeny skinheads zapustili i ve Skandinávii, v jižní Evropě jsou přítomni zvláště v Itálii a ve Španělsku, slabší je jejich základna ve Francii (přesto ale existuje).“ (Mareš, 2003, s. 406, 407)

Existuje také nerasistická část skinheads tzv. SHARP (Skinheads against racial prejudice), která je zároveň apolitická a nechce se připojovat k žádnému politickému aktivismu. Zdůrazňuje především multikulturní a třídní charakter skinheads, kteří vznikali společně s černými Jamajčany, a jejich pojítkem byly dělnické kořeny. Tato skupina se vyznačuje hudbou, striktním tradičním odíváním (značky Fred Perry, Ben Sherman, Lonsdale, apod.), alkoholem a násilím. Jejich činnost nevykazuje nic, co by se dalo spojovat s politickým extremismem.

Mostem mezi anarchistickou a komunistickou extremistickou levicí na jedné straně a SHARP skinheads na straně druhé, je vznik směru RASH (Red and anarchist skinheads), kteří jsou politicky výrazně angažovaní v levicově extremistických hnutích. Nové propojení krajně levicového politického aktivismu se skinheady mělo za následek vznik této větve skinheads.

„Tyto změny iniciovaly počátkem devadesátých let vznik RASH, skupiny antirasistických skinheads, kteří se přímo hlásili k radikálně-levicovému politickému křídlu a rozšiřovali původní koncepci redskins o myšlenky anarchismu. Tito skinheads navazují na levicové prvky z původního hnutí z šedesátých let – důraz na dělnický původ, odmítání konzervativní politiky – i na multikulturní kořeny hnutí, avšak kooptují mezi tyto atributy i radikální antifašismus a politické postoje blízké komunistické levicí či anarchismu. Skupiny RASH jsou aktivní ve Španělsku, Itálii a Německu, ale například ve východní

Evropě jsou odmítány i v rámci radikální levice z důvodu propojování bolševické a anarchistické tradice, která je v prostředí postkomunistických států většinou nepřijatelná.“ (Charvát, 2007, s. 128)

V ČR je v současnosti s ohledem na vývoj hnutí zřejmě nejvíce tradicionalistických skinheadů (apolitičnost, hudba, alkohol, násilí, atd.) a neonacistických skinheadů, kteří jsou však na ústupu i s ohledem na modernizaci politické činnosti ve smyslu opuštění skinheadské uniformity a hledání nových stylů odívání více přijatelných pro majoritní společnost. Přesto však můžeme neonacistické skinheady vidět na akcích např. Dělnické strany nebo Národního odporu. Skupiny RASH se objevují sporadicky a pakliže ano, tak jsou součástí mládežnických levicově extremistických struktur např. v rámci Komunistického svazu mládeže (KSM) nebo anarchistických kruhů kolem serveru Antifa, apod.

Punk

„Punk vznikl v polovině sedmdesátých let minulého století v Anglii a od počátku se v něm křížilo několik směrů. Prvotní punk byl výrazně nihilistický až asociální a využíval principy anarchismu jako reakce na sociální problémy, jeho cílem bylo šokovat tradičně konzervativní Británii a upozornit tak na společenské problémy, které mladou generaci zasáhly. Vedle něj však záhy vznikl i punk nepolitický a také punk politický, zaměřený radikálně-levicově. Během krátké doby uvnitř punku vykrytalizovaly dva hlavní proudy – politický (sociálně-kritický) a nepolitický (často spojený s apolitickou částí skinheads). Naprosto marginální skupinu pak představují příslušníci tzv. nazi-punku, tedy neonacistů s punkovou image.“ (Charvát, 2007, s. 130)

Punk a jeho příznivci jsou dodnes v jeho nepolitické části propojeni právě se skinheady, kteří společně s punkery jezdí na koncerty, vydávají společná hudební alba, apod. Punk měl také vliv na popularizaci drog. Mnoho punkerů bylo a je drogově závislých. Punk v současnosti existuje v menší míře, než-li v minulém století.

Hooligans

Subkultura hooligans, nebo-li fotbalových chuligánů existuje již od šedesátých let minulého století. Tato subkultura se od ostatních odlišuje především tím, že je přímo spojena s fanatickým fanouškovstvím sportu – fotbalu. Většina fotbalových chuligánů se rekrutuje z neonacistického skinheadského prostředí. Hlavní cílem fotbalových chuligánů je především brutální násilí před, během a po fotbalových utkáních. Znesvářené skupiny chuligánů si předem a strategicky domlouvají místa bitek. Zpravidla je zde neonacismus chápán dosti povrchně a to především hlavně v symbolice a hajlování bez nějakých konkrétních politických vizí. Pravicoví extrémisté působící na politické úrovni se od fotbalových chuligánů distancují. Sociální patologií je zde především násilí a alkoholismus. V České republice existují fotbaloví chuligáni hlavně u velkých prvoligových klubů, jako je Sparta Praha, Baník Ostrava, 1. FC Brno a další. Levicově a antirasisticky ladění chuligáni jsou např. organizováni v rámci klubu Bohemians 1905 a vyhledávají střety s neonacistickými chuligány. Levicová část této subkultury je okrajová.

Nacionálně socialistický black metal

„Nacionálně socialistický black metal (NSBM) představuje relativně marginální hudební odnož, avšak v poslední době se objevuje několik hudebních projektů tohoto ražení zejména ve východní Evropě a také České republice. Navíc je black metalová scéna k myšlenkám rasismu a neonacismu relativně otevřená.“ (Charvát, 2007, s. 130)

„Pohanští a nacionálně socialističtí black metalisté se (zvláště v Brně, kde byl dokonce po mediální antikampani z důvodu obav provozovatele zrušen Blackmetal fest, který se měl konat 29. 6. 2002) propojili s ultrapravicovými strukturami působícími na skinheadské a post-skinheadské bázi.“ (Mareš, 2003, s. 444)

V této části jsem se pokusil nastínit jakým způsobem a proč se subkultury propojují s politickým extremismem. Výraznou část uvedených subkultur vyjma punku, ovlivnil především neonacismus a v určité míře také anarchismus a komunismus. Současným společenským a mediálním problémem je, že všechny tyto výše jmenované subkultury

kromě NSBM mají i svoje nepolitické odnože, které se neztotožňují ani s nacismem, rasismem, třídní záští, anarchismem a nihilismem. Mediální obraz však z reprezentantů těchto subkultur celkově vytváří např. u skinheadů a chuligánů rasisty a u punkerů drogově závislé anarchisty, což je zjednodušující podoba vytvářející mezi lidmi předsudky. Na druhou stranu tyto subkultury sdružují nejmilitantnější příznivce extremistických ideologií a vstupují mezi názorově a hodnotově nezakotvenou mládež hledající směr pro svůj osobní a profesní život. Z většiny případů působí negativně a napomáhají vzniku extremisticky motivované kriminality. Dalo by se říci, že subkultury těchto typů jsou především generačními subkulturami, tozn. že většina mladých dospělých tyto subkultury opouštějí buď z důvodu precizace svojí extremistické činnosti, anebo z důvodu zařazení se do normálního společenského života (mainstream).

2. Historický exkurs

2.1 Historie politického extremismu od roku 1918 do roku 1948 v Československu a v Protektorátu Čechy a Morava

„Po zamračeném nebi s deštěm a sněhem, jaké bylo v neděli, se v pondělí 28. října 1918 ráno nad Prahou vyjasňuje. Meteorologové zaznamenali jenom prořidlou oblačnost a čtyři stupně nad nulou.

V té chvíli dopisuje ve svém bytě jednapadesátiletý poslanec Alois Rašín zákon o vzniku československého státu. Neví, na čem se dohodla Československá národní rada sídlící v Paříži se Spojenci, jestli na republice, nebo na království, proto se vyjadřuje neutrálně.

Včerejší Národní listy a Venkov otiskly zprávy o ustanovení československé vlády v zahraničí a také portrét profesora Tomáše Garrigua Masaryka, nejpřednějšího českého exilového politika. Předsednictvo Národního výboru – Rašín, Švehla, Soukup a Stříbrný – se dohodlo, že jakmile přijde zpráva o kapitulaci Rakousko-Uherska, vyhlásí samostatnost. Politici, kteří odjeli do Švýcarska jednat s generálním tajemníkem pařížské Národní rady Edvardem Benešem, mají smůlu. Ale dál vyčkávat nemůžeme.“ (Pacner, 2001, s. 35)

Tak jak uvádí Pacner pozadí vzniku Československa, stejně začala pomalu vznikat politická hnutí, která by se z tehdejšího i dnešního pohledu dala považovat za extremistická. V době ČSR však do nástupu Hitlera k moci pojem nacismus neexistoval a čeští nacisté byli přinejmenším do vzniku Protektorátu Čechy a Morava takřka neexistující politickou silou. Extremistické skupiny byly v této době mnohem silnější zleva a to z mnoha důvodů, např. i díky stranění TGM a Edvarda Beneše levici, což napomáhalo určité větší legitimizaci komunistů. Pravicově extremistické síly byly oproti současnosti také významnější a podílely se na politickém životě státu, ale státní progresivismus a naladění obyvatelstva doleva z nich nikdy nevytvořili reálnou hrozbu ve smyslu změny státního zřízení nebo většího organizovaného násilí.

„Přes relativní hospodářskou vyspělost v zemi existovaly i sociální problémy, kterých intenzivně zneužívala ultralevice – především Komunistická strana Československa, která vznikla v roce 1921 odštěpením extrémně levicového křídla ČSSD. V roce 1929 KSČ pod vedením Klementa Gottwalda získala „stalinistickou“ orientaci a v rámci destruktivní činnosti Komunistické internacionály zintenzívnila výpady proti demokratické republice, k čemuž napomohla i hospodářská krize. Sociálnímu smíru uškodila i série prvorepublikových korupčních afér.

Vedle sudetoněmeckého (od třicátých let převážně nacisticky orientovaného) a maďarského iredentismu, slovenského nacionalismu a separatismu (později i méně významného polského a rusínského) a komunistů ohrožoval demokratické základy anebo suverenitu meziválečného demokratického Československa i český pravicový extremismus. Je však sporné, které konkrétní subjekty či proudy lze pod tento (do meziválečné reality ahistoricky aplikovaný soudobý pojem) podřadit. Mnohá současná kritéria (vyhraněný nacionalismus, antisemitismus, segreganční přístup k Cikánům-Romům apod.) nemusí být v dobovém kontextu jednoznačně použitelná. Rovněž nelze a priori slučovat jakoukoliv kritiku prvorepublikového systému s antidemokratičností.“ (Mareš, 2003, s. 115)

Co se týče prvorepublikového levicového extremismu, tak jednoznačně dominovala až do vzniku druhé republiky (30. září 1938) KSČ. Její vývoj nabral na obrátkách při V. sjezdu, na kterém se do vedení strany dostali „karlínští kluci“ v čele s Klementem Gottwaldem. Ve šmeralovském období, tedy od vzniku v roce 1921 až do V. sjezdu, existovaly spíše státotvorné tendence komunistů, i když s velkými výhradami vůči podobě masarykovské republiky. Pod vedením Klementa Gottwalda se KSČ stala hlásnou troubou

sovětské Komunistické internacionály. Její ideologie kopírovala úspěšný sovětský model převzetí moci násilím, marxismus-leninismus, proletářský internacionalismus a především nenávisť ke kapitalistickému západu. Pro představu extremistické politiky KSČ uvádím níže projev Klementa Gottwalda z 21. prosince 1929 v poslanecké sněmovně Národního shromáždění:

„Říkáte konečně, že jsme pod komandem Moskvy a že si tam chodíme pro rozum. Vy jste pod komandem Živnobanky, Petschka, Weimanna, Preise, vy jste pod komandem Společnosti národů, tj. společnosti imperialistických dravců, a vy si chodíte pro rozum k Petschkům, Weimannům, Rotschildům a Preisům, abyste se naučili vydírat pracující lid ještě lépe než dosud. A my, my jsme stranou československého proletariátu a naším nejvyšším revolučním štábem je skutečně Moskva. A my se chodíme do Moskvy učit, víte co? My se od ruských bolševiků chodíme do Moskvy učit, jak vám zakroutiti krk. A vy víte, že ruští bolševici jsou v tom mistry!“ (http://cs.wikipedia.org/wiki/Klement_Gottwald)

Tento citát také naznačuje, jak se KSČ chovala ke svým politickým oponentům po roce 1948. Naplnění tohoto nenávislného projevu se nakonec obrátilo i k některým komunistům, kteří byli po únorovém převratu popraveni nebo zavřeni za velezradu nebo slovenský buržoazní nacionalismus, což byly zástupné důvody jejich obžaloby v rámci stranických třenic a rivality.

Komunistická strana Československa v politickém prostředí první republiky společně s fašisty, slovenskými nacionalisty a sudetoněmeckými organizacemi vytvářela napětí, které se projevovalo pouličními bitkami, atentáty (např. na Aloise Rašína nebo Karla Kramáře) a nenávistnou atmosférou vůči hradnímu mainstreamu, který však reprezentoval nálady majority a tím se názory KSČ stávaly pro většinu tehdejší společnosti nepřijatelné. Od vzniku druhé republiky do osvobození v roce 1945 proběhlo mnoho radikálních politických změn majících vliv na chápání úlohy SSSR a KSČ. KSČ od listopadu 1938 až do konce války v roce 1945 zůstala v ilegalitě, čímž se posílila její mučednická úloha a po druhé světové válce se vrátila výrazně posílena s významným a dalekosáhlým společenským vlivem.

Pravicový extremismus v této době reprezentovaly především dvě organizace nebo hnutí, které můžeme s jistotou považovat za extremistické a antidemokratické, jedná se o český fašismus, který reprezentovalo několik politických subjektů a specifické

„vlajkařství“, které se projevovalo v protektorátu vyhraněným kolaborantstvím s nacisty. V této práci se chci věnovat dvěma politickým subjektům a to Národní obci fašistické (NOF), která reprezentovala extrémní český nacionalismus s protiněmeckým antinacistickým akcentem a korporativismem a dále politickému hnutí Vlajka, které se vyvíjelo jako české, mládežnické profašistické hnutí přeživší za protektorátu jako kolaborantská organizace.

U českých extremistických skupin existuje historicky jedna zvláštní podobnost a to je schopnost vytvořit z extrémního šovinismu s protiněmeckým (antinacistickým) obsahem pronacistickou politickou programatiku. Platí to historicky pro Vlajku (která však existovala v mnohem složitějších podmínkách ovlivněných světovou válkou) a v současnosti pro Dělnickou stranu. DS také vznikala na bázi umírněného českého nacionalismu se silným sociálním akcentem, který měl výrazně protiněmecký obsah a tím ji jednu dobu dostal do blízkosti Klubu českého pohraničí (KČP), který se profiluje komunisticky a protiněmecky a později se DS přihlásila ke konceptu národního socialismu s proněmeckým přístupem, který vyústil v otevřenou spolupráci s českým Národním odporem a s německou neonacistickou stranou NPD (Nationaldemokratische partei Deutschlands). Je vidět, že výměna extrémního českého nacionalismu za proněmecký nacismus nečiní některým pravicově extremistickým formacím potíže.

„V r. 1921 vzniklo v Praze Národní hnutí, „které bylo první českou fašistickou organizací“ a „první zmínky o československých fašistech se v tisku objevily již na sklonku roku 1922“, soudí E. Fargašová (1989). Koncem r. 1922, těsně potom, co v Itálii zavládl fašismus, vznikaly, zejména na Moravě, první skupiny českých radikálních nacionalistů, kteří si říkali „českoslovenští fašisté“, a které se v září téhož roku organizovaly kolem časopisu Hanácká republika, vydávaného v Holešově Robertem Machem (od r. 1923 Národní republika, vydávaná v Praze). Bylo to hnutí, k němuž se připojili členové různých stran i nestraníci, financované spoluzakladatelem českého fašistického hnutí, rolníkem ze Zahnašovic u Holešova Františkem Zavřelem.

Když pak fašisté zcela ovládli Itálii, import fašistických idejí se projevil i v ČSR především šířením fašistických skupin a vzestupem počtu jejich členstva. Ideově to bylo ještě nevyhraněné hnutí, samotný italský fašismus, jak již víme z předcházející kapitoly, ideově dozrával, byl v té době především druhem politického aktivismu a akcentem na boj proti komunismu, proti nepořádkům ve státě a za národní zájmy. Jednalo se zde spíše jen o

aktuální politická hesla a o získání a upevnění moci ve státě. První čeští fašisté převzali z tohoto prostého ideového vzorce zejména hesla o národních zájmech a nastolení pořádku ve státě, to byla fašistická idea silného státu, která zahrnovala jak likvidaci šovinismu národnostních menšin, tak i nepořádků, za slabý stát byl pokládán stát demokratický, neboť je ve skutečnosti ovládnut zájmy politických stran, nikoli zájmy národa. V prvním případě šlo především o potlačování zejména německého šovinismu a v druhém případě zejména o boj proti korupci politických stran.

Proti italskému fašismu zde však byl i podstatný rozdíl: na rozdíl od počátečního italského fašismu byl český fašismus ve svých začátcích antisemitský a patrně to nebyla náhoda, že jeho organizační základy byly položeny právě v Holešově, neboť to bylo místo, kde se před první světovou válkou a těsně před jejím skončením, odehrály dva velké protižidovské pogromy. Ve dvacátých letech tento antisemitismus zeslábl, tehdejší vedení českých fašistů ho neprosazovalo, ale potom zase vzplanul a český fašismus si zachoval svůj vyhraněný antisemitský ráz až do konce.“ (Nakonečný, 2006, s. 40, 41)

Politická strana, která stavěla na protiněmeckém obsahu českého nacionalismu a na některých prvcích italského fašismu byla Národní obec fašistická vzniklá v roce 1926 sloučením některých fašistických organizací v čele s již zmíněným Národním hnutím. Strana vznikla mimo jiné také jako reakce na Masarykův koncept politiky, se kterým se českoslovenští fašisté nemohli smířit, a díky tomu rostl jejich radikalismus. Jednalo se především o čechoslovákismus (překonaná teorie o české a slovenské větvi československého národa, kterou Masaryk obratně využil pro svrchovanost ČSR), národnostní stát, progresivismus a výklad české historie. Dalo by se říci, že velký podíl na vznik extremismu v ČSR měl samotný systém a Masarykovo autoritářství.

„Začátkem r. 1927 se „generál ruských legií“ Radola Gajda stal autoritativním vůdcem NOF. Fašisté, kteří jej do této funkce dosadili, očekávali, že velmi populární, charismatický generál přiláká do jejich řad mnoho příznivců. Hrdina slavné bitvy u Zborova a zejména hrdina sibiřské anabáze čs. legií v Rusku měl skutečně mnoho obdivovatelů nejen mezi legionáři, z nichž mnozí sloužili v čs. armádě jako rotmistři, praporčíci a důstojníci, ale u českého obyvatelstva vůbec. Projevilo se to odporem proti jeho odstranění z armády v létě 1926, kdy byla proti němu vznesena absurdní obvinění, že byl sovětským špiónem a především že chystal převrat. Trvalo mnoho let, než se prokázalo, že to byla obvinění

vykonstruovaná a že za likvidaci Gajdy, který byl v té době náčelníkem generálního štábu čs. armády, byl odpovědný „hrad“ a zejména T. G. Masaryk, který Gajdu bytostně nenáviděl, podstatným způsobem však k likvidaci Gajdy přispěl i jeho úhlavní nepřítel, věčný ministr zahraničí, který se polně staral i o vnitrostátní politiku, dr. Edvard Beneš.“ (Nakonečný, 2006, s. 68)

Národní obec fašistická a její vůdce generál Gajda stáli i v době těsně před protektorátem na straně republiky, kterou tolik za Masaryka kritizovali. Český fašismus v podání NOF pokračoval i za nacistické okupace, avšak s jinými lidmi, kteří byli nakloněni kolaboraci s německými agresory. Nakonec byla NOF okupanty v roce 1943 zakázána. Rétorika a chování členů NOF za první republiky se vyznačovala agresí, násilím, hledáním konfliktů za každou cenu, pouličními bitkami a někdy naprosto scestným a vulgárním antisemitismem.

„Název politického hnutí „Vlajka“ dnešním lidem již mnoho neříká, avšak v období tzv. protektorátu a v prvních letech po druhé světové válce, než se krutými okupačními poměry vyvolané afekty u nás poněkud utišily a na utrpení národa se poněkud pozapomnělo, patřila „Vlajka“ k nejvíce proklínaným jménům a její příslušníci, „vlajkaři“, náleželi k nejnenáviděnějšímu druhu kolaborantů. Označení „vlajkař“ se stalo synonymem nejodpornějšího zrádce národa, ačkoli si „vlajkaři“ sami říkali „novodobí národovci“.

Studenti-vlajkaři, rekrutující se většinou z mládežnické organizace při Národní obci fašistické, vytvořili koncem dvacátých let nejprve klub, zabývající se hlavně kulturou, který se později transformoval v politické hnutí s poměrně malou, ale ideově vyhraněnou členskou základnou. V podstatě přijalo základní ideje italského fašismu. Ke konci druhé republiky bylo hnutí „Vlajka“ ministerstvem vnitra zakázáno, ale skupina radikálů je převedla do ilegality a vytvořila z něj teroristickou organizaci, která útočila proti židovským spoluobčanům a symbolům jejich vyznání, synagogám. Tato skupina radikálů hnutí „Vlajka“ na začátku okupace ovládla a transformovala je pak přes protest většiny jeho starých členů a většiny jeho dřívějšího vedení (v podstatě šlo o akt, který byl v rozporu se stanovami organizace, tedy o zcela nelegální akt) ve výrazně odpornou kolaborantskou organizaci, která bojovala o moc proti protektorátní vládě a Národnímu souručenství, snažících se hájit skutečné národní zájmy, ohrožované německými okupanty. Z vlajkařského terorismu se vyvinulo vlajkařské kolaborantství, které však nebylo bezpodmínečné. Vedení „Vlajky“ požadovalo rovnoprávnost Čechů a Němců

v protektorátě a dodržování jeho autonomie. Kromě jiného se dožadovalo také znovuotevření českých vysokých škol, které byly po listopadových studentských bouřích r. 1939 okupanty uzavřeny (stovky českých studentů byly tehdy odvečeny do koncentračních táborů a jeden z devíti popravených vysokoškolských studentských předáků byl vedoucím funkcionářem vlajkařské mládeže). Nicméně to bylo kolaborantství ohrožující skutečné zájmy českého národa.“ (Nakonečný, 2001, s. 8, 9)

„Spojení českého „novodobého národovectví“, tedy vlajkařské varianty českého nacionalismu s výrazným antisemitismem, lze snad vysvětlit tím, že každá extremistická ideologie, jak to dosvědčuje nacismus a komunismus, potřebuje expozici nepřítele, zákeřného a nebezpečného, skrytě destruuujícího vznešené ideály. Tak si komunistická ideologie vytvořila třídního a nacistická ideologie rasového nepřítele. Společným jmenovatelem obou těchto ideologií byly mytologické základy tohoto nepřítele, jakož i absolutizace některých skutečností.

Primitivní antisemitismus českého „novodobého národovectví“, tj. vlajkařského nacionalismu, který protektorátní poměry proměnily ve zběsilé surovosti vůči židovským spoluobčanům, je nesmazatelnou skvrnou v historii českého nacionalismu, v níž lze spatřit i místa světlá, spojená s obětavým bojem za zachování národní kultury a identity, jakož i s obranou národních zájmů a státní samostatnosti.“ (Nakonečný, 2001, s. 249, 250)

Díky vítěznému tažení spojeneckých vojsk proti nacistickému Německu a jeho pomahatelům v roce 1945 byla ukončena druhá světová válka. Přinesla obrovské ztráty na civilním obyvatelstvu na všech stranách a také to byla nejdražší válka v dějinách lidstva. SSSR stál na straně vítězných mocností a stal se výrazným osvoboditelem Československa, díky tomu výrazně stouply preference KSČ pod Gottwaldovým vedením a v roce 1946 tato extremistická politická strana zvítězila ve volbách s drtivou převahou 14% nad druhými národními socialisty (pozn. ČSNS). Politický systém poválečné republiky byl velice zjednodušený a měl nakročeno k totalitnímu uspořádání. Byly povoleny jen čtyři politické strany: Československá strana národně socialistická, Československá strana lidová, Československá sociálně demokratická strana dělnická a Komunistická strana Československa.

„Zvláštností třetí republiky bylo nové uspořádání veřejného života ustavením tzv. socialistického bloku složeného ze tří socialistických stran českých s přizváním KSS. Obdobné členění měla i česká a československá Národní fronta.

Dalším novým opatřením bylo ustavení tzv. jednotných celostátních společenských organizací. Tak vzniklo ROH (Revoluční odborové hnutí) jako organizace zaměstnanecká, pro zemědělce státní statky a jednotná zemědělská družstva (StSt, JZD), Svaz české mládeže (SČM), Sdružení žen sportovců, spisovatelů, chovatelů drobného domácího zvířectva atd. atd. Cílem všech bylo zajištění jednotného řízení společnosti a kontrola z ÚV KSČ.“ (Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 20).

„Komunistům se nakonec v únoru 1948 podařilo vyprovokovat nekomunistické strany k pokusu o změnu dosavadní koaliční vlády Klementa Gottwalda. Této skutečnosti komunisté využili k politickému převratu a s pomocí nátlaku zmanipulované „ulice“ zcela ovládli reorganizovaný kabinet (Stalin však nebyl s průběhem československého mocenského zvratu zcela spokojen, jednotky Rudé armády, které byly v Rakousku a v Maďarsku připraveny k zásahu v ČSR, nebylo nutné použít a republika až do roku 1968 zůstala jedinou zemí východního bloku, kde nebyly rozmístěny sovětské ozbrojené síly).

Československý únor 1948 nebyl izolovanou akcí KSČ, ale byl součástí Stalinova obsáhlého scénáře formování sovětské zájmové sféry a posléze i mocenského bloku, jehož první stránky byly napsány již v letech druhé světové války.“ (Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008, s. 38)

Politický extremismus v letech 1918 – 1948 měl velice dynamický vývoj. První, ale i druhá polovina 20. století byly poznamenány dvěma světovými válkami a právě působením totalitních režimů, ve kterých byly u moci extremistické síly. První světová válka a některé její nespravedlivé důsledky, světová hospodářská krize a neschopnost některých demokratických států řešit tísnivé problémy lidí měli za následek rozvoj hnutí, která nabízela jednoduché řešení společenských problémů prostřednictvím nenávisti a tzv. obětních beránek. Fašismus a nacismus jako pravicově extremistické ideologie vyvolaly expanzivní útočnou válku demokratickému světu a komunistickému SSSR. Následkem byla zdevastovaná Evropa, zmaření milionů lidských životů a ekonomický propad mnoha států světa. Ve východní polovině Evropy získali moc levicovní extremisté, kteří po čtyřicet let likvidovali morální hodnoty, lidské potenciály a hospodářství ve jménu lidské rovnosti a

dobra. Ne náhodou někteří konfidenti Gestapa a stali agenti a příslušníky komunistického Zemského odboru bezpečnosti a pozdější Státní bezpečnosti. Taktiky zla bývají totiž obdobné a také se neříká nadarmo, že cesty do pekel bývají dlážděny dobrými úmysly.

Současní zastánci těchto politických režimů a ideologií (především neonacisté), doby perzekucí a nesvobody nezažili na vlastní kůži. Neuvědomují si, kolik zla a lidského utrpení tyto „dobré úmysly“ zavinyly. Sociálně patologickým aspektem je také jejich neschopnost empatie do role obětí nacismu a komunismu, z nichž mnohé jsou do současné doby naživu.

Historie 20. století by neměla současné generaci mladých lidí být tak vzdálená, už z důvodu parafráze citátu, že kdo se nepoučí ze své minulosti, bude nucen si ji zopakovat. Obávám se však, že se jedná také o mezigenerační problém, zda-li generace, které např. zažily komunistickou totalitu jsou schopny poselství o nebezpečnosti extrémních myšlenek předávat současné mladé generaci. Totéž platí o historickém nacismu a schopnosti vygenerovat etické poselství o jeho nelidskosti. Zdá se, že právě tyto komunikační procesy vazby minulost – přítomnost – budoucnost nejsou zcela funkční. Tendenční se zdá být i dnešní historiografie, která se vyhýbá tématu zkoumání některých tabuizovaných témat historie, především nacismu, např. tzv. průmyslu holocaustu, který kritizuje americký židovský spisovatel a filozof Norman Finkelstein. Právě tato neodkrytost choulostivých témat historie způsobuje zvýšenou atraktivitu nacismu a vznáší nad ním neexistující háv oprávněnosti. Jedině upřímnost a seriózní vědecké bádání bez předsudků může učinit tyto krvavé režimy uchopitelnými a mezi současnou veřejností naprosto nežádoucími.

2.2 Politický extremismus v České republice dnes a některé jeho sociologické a právní aspekty

Současný politický extremismus v České republice prochází celkem výrazně vzestupnou cestou především na jeho pravém konci. Začátky dnešního extremismu můžeme nalézt v době pádu komunistické totality, kdy svobodné poměry a svobodné šíření idejí napomohly vzniku extremistických seskupení, které s pravidelností existují v každém demokratickém režimu. Rozdělení a charakteristiku pravicového a levicového extremismu jsem vysvětlil a rozdělil v předchozích oddílech. Budu se tedy věnovat sociologickým a právním aspektům extremismu obecně a pak především konkrétním

proudům a některým subjektům, které mají v rámci extremistického spektra určitou významnost.

Extremismus se diferencuje kromě pravo-levého dělení také formou své existence. Současné extremisty můžeme zařadit dle druhu jejich aktivit na politické strany, občanská sdružení, neregistrované organizace a subkultury. Na toto rozdělení má vliv především věk extremistů, platí tedy, že čím mladší, tím více vyhledává subkulturní a neregistrované organizace z důvodu tzv. čistoty ideálů. Mají tím na mysli, že politická aktivita formou politické strany ideály relativizuje a přizpůsobuje „systému“, což je pro mnohé mladé aktivisty nepřijatelné. Dalším reálným faktem také je, že tito mladí lidé nejsou schopni kvalitativně uchopovat politická témata v rámci politické strany. Je také otázkou jak velké procento těchto mladých aktivistů opouští extremistickou scénu v její nepolitické rovině a kolik naopak pokračuje v aktivitách v rámci politické strany.

„Institut pro výzkum veřejného mínění (IVVM) provedl v letech 1997 až 1998 rozsáhlý výzkum k otázkám souvisejícím s problematikou příčin a podmínek vzniku a projevů extremistických nálad, postojů i vzniku samotných extremistických hnutí. Na základě tohoto výzkumu bylo možné provést určitou typologii členů a příznivců extremistických hnutí a jejich projevů a také možných příčin extremismu. Na základě tohoto výzkumu bylo možné provést následující závěry:

- Většina extremistů – členů a příznivců extremistických hnutí – jsou mladí lidé.
- Vůdčí osobnosti extremistických hnutí jsou lidé vyznačující se sklonem k mesiášství, megalomanií.
- Řadoví členové a příznivci hnutí se rekrutují v převážné míře z mladých lidí, kteří se souhrou okolností dostali, a to i na přechodnou dobu, na okraj společnosti především z důvodu ztráty zaměstnání, rodinného zázemí, jde o přistěhovalce, etnické či jiné menšiny a další.
- Nejrizikovější skupinou je mládež. Přispívají k tomu i skutečnosti, že mládež nesusazuje strach o majetek a prosperitu rodiny, svým věkem přirozeně směřuje k radikalismu v řešení chyb a nedostatků společnosti, které velmi citlivě vnímá.
- Mladým lidem vyhovuje černobílé vidění světa a koncentrace problému do jednoduchých hesel, hledání nepřitele, který je za vše odpovědný, řešení situace

stanovením úkolů „někým“. To vše poskytuje extremistická skupina vedená silnou osobností, ke které se obrací. Navrhovaná řešení problémů ve skupině jsou jednoduchá, zdánlivě řeší problém ihned a uspokojivě, a navíc, každý řadový člen skupiny (hnutí) je platným členem, se kterým se počítá, který problémy může řešit sám nebo se na jejich řešení spolupodílet.

- Věk sám o sobě není dostačujícím důvodem náležením mladých lidí k extremistickým hnutím.
- Nezralý mladý člověk, hledající jednoduchá řešení, snadno podléhá vlivu demagogů, kteří mu „černobílé“ vidění světa předkládají a nabízejí mu, aby se účastnil řešení věcí agresivními akcemi.
- Současnost je vnímána jako bezperspektivní a příznivci extremistických hnutí v ní nevidí místo pro seberealizaci.“ (Chmelík, 2001, s. 14, 15)

Výše uvedený výzkum a jeho závěry jsou sice více jak deset let staré, ale ve většině případů stále platné. Samozřejmě také existují extremisté, kteří jsou socio-ekonomicky stabilní, mají vysokoškolské vzdělání a harmonický rodinný život. Zde si potom musíme pokládat otázku, jak velkou roli při vzniku extremismu hraje výchovný proces, prostředí a psychika jedince. Neexistuje zatím žádná studie, která by se zabývala temperamentovými vlastnostmi lidí, kteří extremistické myšlenky reprezentují a jestli se zde vyskytují psychopatologické faktory, které by u jedince akcentovaly podporu extremismu jako sociálně patologického jevu. Možná to není ani zcela možné, avšak některé věci se dají odvodit, např. cholerik - agresivita, narcismus – přesvědčení o vlastní výjimečnosti (mesiášství), závislá osoba – potřeba silné konformity, atd.

„Co se týče právních aspektů extremismu, tak v nejobecnější rovině lze uvést, že projevy extremismu jsou doposud převážně koncentrovány do vzájemného napadání skinheadů a Romů, anarchistů a jiných. Jednání jsou obvykle doprovázena verbálními projevy – provoláváním fašistických hesel a pozdravů. Jen zcela výjimečně lze hovořit o přípravě osob k těmto extremistickým jednáním. Zpravidla jde o spontánní jednání, o reakci na vzniklou situaci, na momentální podnět a tomu odpovídají i spáchané činy. Doprovodným, ale nikoliv rozhodným činitelem extremistických projevů je alkohol. Značný podíl na extremistických jednáních má tzv. situační extremismus, tj. jednání

vyvolané hádkou či potyčkou mezi rozlišnými jednotlivci, která je pak řešena za účasti dalších extremisticky naladěných příznivců té či oné strany. Je otázkou, zda taková jednání mají být posuzována jako rasově motivovaná, nebo jako jednání s extremistickým podtextem.“ (Chmelík, 2001, s. 17)

Mezi nevýznamnější subjekty reprezentující současný pravicový extremismus můžeme zařadit Národní odpor, Autonomní nacionalisty, Dělnickou stranu a Dělnickou stranu sociální spravedlnosti. Tyto čtyři politické subjekty, z nichž první dva představují spíše mládežnické projekty českých neonacistů, jsou nejextremističtější. Všechny jsou však personálně svázány, což prokázalo rozhodnutí NSS při rozpuštění Dělnické strany. DSSS je však legálním a možná i dočasným „epigonem“ DS, jejíž představitelé vyčkávají v odvolací lhůtě proti jejímu rozpuštění.

Národní odpor

„Organizace Národní odpor (NO) se stala vůdčí silou české militantní ultrapravice na přelomu tisíciletí. Její členové vytvořili násilnická komanda, která cíleně vyrážela do ulic napadat protivníky. Na veřejnosti však působí i způsobem, který je spíše charakteristický pro zájmové skupiny – pořádáním demonstrací a pochodů, nošením transparentů, apod. Dokonce byly učiněny pokusy o registraci. Určit přesné datum vzniku organizace je sporné, protože se vydělovala z pražské sekce Blood & Honour Division Bohemia v roce 1998 a název Národní odpor začal být užíván až po určitém vývoji.

Po demonstraci 28. října 1998 se NO snažil etablovat jak na domácí, tak na mezinárodní úrovni. Kromě realizace pouličního násilí využíval především kontaktů s německou neonacistickou scénou. Z nich vzešla idea vytvořit z NO v Praze pobočku mládežnické organizace Národně demokratické strany Německa (Nationaldemokratische partei Deutschlands) s názvem Junge Nationaldemokraten (JN). Členové NO Filip Vávra, Jan Brčák, a Zdeněk Zoubek se ji pokusili v roce 1999 (pod německým názvem) neúspěšně zaregistrovat u Ministerstva vnitra.“ (Mareš, 2003, s. 491, 492)

Politolog Mareš uvádí, že NO se stal vůdčí silou české ultrapravice na přelomu tisíciletí, toto tvrzení platí také pro dnešek. V letech 2007 – 2008 trochu zastínil a pohltil NO

Národní korporativismus, který sdružoval zastánce specifické formy českého fašismu s neonacisty. Dnes Národní korporativismus fakticky neexistuje, byť se také jednalo o neregistrované sdružení. Národní odpor je zástupcem nejagresivnějšího českého neonacismu, projevující se obdivem k nacistickému Německu, rasismu a antisemitismu. Je platformou pro mladé neonacisty, kteří v rámci NO vytvářejí lokální buňky a používají již zmíněnou strategii „odporu bez vedení“. Spojnicí a prezentačním médiem Národní odporu je již léta doména www.odpor.org, která je registrovaná v USA. Národní odpor také organizoval prvomájové demonstrace v Brně a Praze, z nichž poslední v Brně v roce 2007 byla na základě znaleckého posudku Miroslava Mareše úřady rozpuštěna ve smyslu závadných symbolů na oděvech demonstrantů. V dalších letech příznivci NO začali podporovat ideově i fyzicky akce Dělnické strany.

Autonomní nacionalisté

Autonomní nacionalisté (AN) jsou, jak již z názvu plyne, taktickou neonacistickou kopií anarchistických autonomů. Od Národního odporu se ideologicky snad liší tím, že mezi členy tohoto nepřítelů uchopitelného uskupení jsou zastánci více ideových proudů. Zlínští AN se například kloní spíše k českému fašizujícímu nacionalismu, kdežto pražská sekce je spíše neonacistická. AN upřednostňují na manifestacích a demonstracích styl „black bloc“, který znemožňuje identifikaci. Jsou personálně propojeni s Národním odporem a donedávna podporovali Dělnickou stranu. V oficiální vyjádření na hlavním serveru AN se od Dělnické strany distancovali nikoliv z důvodu ideologických, ale spíše strategicko-technických a personálních.

Dělnická strana

Dělnická strana (DS) vznikla odštěpením části členstva SPR-RSČ v roce 2002 pod názvem Nová síla. Později se přejmenovala na Dělnickou stranu. Od počátku byla tato strana spojena s levicovým a socializujícím českým nacionalismem, který neměl antisystémový charakter. Strana ze začátku spolupracovala především s Národní stranou (NS), která měla v roce 2005 za cíl vytvořit společnou kandidátku radikálně pravicových antinacistických stran do parlamentních voleb v roce 2006 v projektu Národní pětka. Tyto

snahy se začaly rozpadat nejprve po neschopnosti představitelů DS akceptovat roli Miroslava Sládka v integračním procesu, později se přidali ortodoxní katolíci z Národního sjednocení, kterým nevyhovovala dominantní role NS coby hlavního činitele integračních procesů a ideologické rozdíly, které spočívaly především v rigidním ortodoxně katolickém názoru představitelů Nsj, se kterými se zástupci NS nemohli smířit (NS je stranou nekonfesijní).

Po neúspěšných integračních snahách těchto subjektů členové Nsj nabídli místa DS na kandidátkách strany Právo a spravedlnost. Po volebním neúspěchu všech radikálně pravicových stran začala DS komunikovat dovnitř mládežnického neonacistického hnutí. DS radikálně změnila svoji ideologii postavenou na českém nacionalismu za, pro neonacisty přijatelný, národní socialismus. DS, která pořádala demonstrace do té doby s mizivou účastí, začala nabírat na členské základně a její demonstrace začali hojně navštěvovat aktivisté blízcí Národnímu odporu a Autonomním nacionalistům. Výměna idejí proběhla v klidu a všichni čelní představitelé DS přijali program národního socialismu, který se odkazoval na historický nacismus, např. použitím přepracovaných plakátů NSDAP a neúmyslným využitím loga DS, ve kterém se znázorňuje červené ozubené kolo s černým nápisem DS a bílým pozadím. Toto logo bylo však vybráno v době, kdy Tomáš Vandas (předseda DS) navštěvoval besedy KČP (ortodoxní komunisté – zpravidla členové bývalé Pohraniční stráže) a kupodivu se k jejich pozdější programové změně velice hodilo. Při komparaci s nacistickou symbolikou může díky tvaru ozubeného kola, dle soudních znalců, připomínat znak nacistické odborové organizace Deutsche arbeitsfront (DAF) a dle barev loga DS černá – bílá – červená (schwarz – weiss – rot) barvy nacistické státní vlajky.

Po Národním odporu začala DS pořádat prvomájové oslavy, kterých se účastnili špičky českého neonacismu, a tím historicky vytvořila politickou platformu registrované politické strany pro širší neonacistickou základnu v ČR, která do té doby neměla zastoupení v podobě politické strany (pozn., že v roce 2001 – 2002 byly snahy českých neonacistů o registraci politické strany NSB neúspěšné). V roce 2008 strana založila tzv. Ochranné sbory, které měly dbát na bezpečnost představitelů DS a monitorovat kriminalitu v Cikánských-Romských lokalitách, které se vyznačují zvýšenou kriminalitou. DS a její příznivci vyhledávali problematické místa, např. sídliště Janov v Litvínově, která je masivně obydlena Cikánským-Romským etnikem. Došlo zde 17. listopadu 2008 k největšímu střetu extremistů s policií od dob zasedání MMF a SB v Praze.

3. března 2009 vzniklo registrací u MV ČR občanské sdružení Dělnická mládež (DM), které se přihlásilo k politice Dělnické strany a připojilo se k podpoře národního socialismu. Vyjádření programatiky DM, které je v současné době změněné, znělo dost naivně a pateticky. Stejně nevěrohodně a účelově působilo přihlášení se k národnímu socialismu ČSNS z dob první republiky.

Na základě násilností v Litvínově podal ministr vnitra Ivan Langer návrh NSS k rozpuštění DS prostřednictvím vlády k 24. listopadu 2008. 4. března 2009 však tento návrh NSS zamítl pro nedostatek důkazních materiálů. Druhý úspěšný návrh byl však na základě důkazních materiálů vyslyšen. Stranu státu zastupoval elitní pražský advokát, bývalý ministr vnitra Tomáš Sokol a DS zastupoval její předseda Vandas. DS měla být rozpuštěna k 17. únoru 2010, ale předseda DS Tomáš Vandas podal odvolání, které má odkladný účinek do dalšího rozhodnutí NSS. Aby se DS mohla v klidu a bez potíží účastnit voleb do parlamentu využila záložní politické strany DSSS.

Dělnická strana sociální spravedlnosti

DSSS je účelově využitá strana politickými aktivisty DS na překlenutí období řízení o zákazu DS Nejvyšším správním soudem. DSSS se ve svém programovém prohlášení vyhnula národnímu socialismu a zcela záměrně a účelově se distancuje od nacismu a komunismu. Na kandidátkách DSSS do voleb jsou opět lidé, kteří jsou podezřelí ze spojení na extremistickou neonacistickou scénu. Grafickou kontinuitu s DS udržuje logem, které je výsečí červeného ozubeného kola DS a místo černého nápisu DS je zde modrou barvou vyobrazen český lev. Zmírnění rétoriky a programatiky strany se jeví i jako přitažlivější forma pro české nacionalisty, kterým byl národní socialismus DS odporný. Tento háv umírněnější extremistické strany však nepůsobí věrohodně.

„Českou krajní levici lze rozdělit do tří základních kategorií, které zdánlivě odpovídají obdobnému rozdělení na krajní pravici. Na prvním místě je Komunistická strana Čech a Moravy, která reprezentuje pozici politické strany. Vedle ní stojí malé skupinky krajně levicových intelektuálů sdružených v trockistických organizacích a jako třetí existuje širší neformální anarchistické hnutí.

Anarchisté jsou od obou výše zmíněných částí krajní levice poměrně ostře odděleni, protože odmítají marxismus, a zejména leninismus jako cestu k emancipaci společnosti. Jejich vlastní činnost se zaměřuje na široké spektrum témat, z nichž je značná část pro veřejnost přijatelná (byť nemusí být přijatelné všechny metody, jež anarchisté používají nebo propagují). Díky tomu někteří významní protagonisté spojovaní s anarchistickým hnutím (Jakub Polák, Ondřej Slačálek) vystupují poměrně běžně v oficiálních médiích, což je opět odlišuje od obdobné situace na krajní pravici.“ (Charvát, 2007, s. 168)

Pro úpadek činnosti krajní levice (vyjma KSČM) je těžké zde zařadit nějakého relevantního zástupce levicově extremistické politiky. Subjekty jako Socialistická solidarita, Komunistický svaz mládeže, registrovaná Komunistická strana Československa a neregistrovaná Komunistická strana Československa – Československá strana práce jsou marginálními levicově extremistickými formacemi, které sice používají antidemokratickou rétoriku, ale jak jsem již zmínil, jsou díky zanedbatelné členské základně a mizivé politické viditelnosti nerelevantní.

3. Sociální patologie a prevence politického extremismu

3.1 Vliv prostředí na vznik extremismu

„Pojem prostředí je pojmem všeobecně známým a užívaným. Objevuje se ve vědách společenských i přírodních (chemie, fyzika), často v různém pojetí. Nahlédneme-li do různých slovníků, encyklopedií či učebnic, zjistíme, že v jednom se jejich definice prostředí shodují. Vždy jde o předměty, jevy existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí, tedy o určitý prostor, o objektivní realitu.

Životní prostředí člověka lze tedy vymezit jako tu část světa (prostor, který člověka obklopuje), s níž je člověk ve vztahu vzájemného působení, prostředí tedy na člověka působí určitými podněty, ovlivňuje jeho vývoj a on na tyto podněty reaguje, přizpůsobuje se a také prostředí svou prací aktivně mění. Z širšího celospolečenského pohledu pak můžeme říci, že prostředí je historicky se utvářející systém jako produkt oboustranných vztahů společnosti a přírody.“ (Kraus, 2008, s. 66, 67)

Z výše uvedené definice prostředí vyplývá, že extremismus jako každý další společenský jev patologického charakteru nemůže vznikat mimo životní prostředí člověka. Extremismus jako společensky nežádoucí, ale tolerované myšlení a jednání vzniká i díky charakteru prostředí, v němž se lidé od útlého nebo pozdějšího věku pohybují. Tedy je důležité zmínit prostředí v rodině, ve škole, v kultuře a masmédiích. Není náhodou, že mnoho stoupenců politického extremismu se pohybovalo od dětství v prostředí, které může mít vliv na příklon, především mladých lidí, k těmto sociálně patologickým ideologiím.

„Největším problémem se samozřejmě stávají prostředí již svou podstatou a skladbou podnětů závadová, deviační, která nejen neskýtají záruku žádoucího rozvoje osobnosti, ale často jej přímo ohrožují. Markantním příkladem může být rodinné prostředí s otcem recidivistou a matkou alkoholičkou. S takovým prostředím se však dítě může setkat nejen v rodině, ale také v různých partách, bandách nebo ganzích apod.“ (Kraus, 2008, s. 70)

„V novém století nabývá na významu ještě jeden typ prostředí, který přesahuje rámec jedné společnosti, a to prostředí globální (celosvětové). Právě probíhající globalizace vede a nutí k zamyšlení nad problémy prostředí. Na naší planetě došlo ke zhuštění času i prostoru – prostorově i časově vzdálené části světa se celosvětově propojují. Svět se zmenšuje a do značné míry unifikuje. Makrosociální jevy mají celosvětové souvislosti. Týká se to stravování, módy, hudby, kulturních programů, informací, turistického ruchu apod.“ (Kraus, 2008, s. 70)

V globalizovaném prostředí mají také extremisté lepší vazby, lepší schopnost spolupracovat a navzájem se ovlivňovat. Už tím, že komunistický režim padl a naše republika se otevřela světu, jsme byli svědky bleskového importu zahraničních extremistických idejí a konceptů, které díky globalizaci snáze „cestují“ a mnohem rychleji se prostřednictvím televize, elektronických a tištěných zdrojů dostávají do povědomí obyvatel. Ke vzniku extremismu z pohledu globálního prostředí mohou přispět a zřejmě přispívají i některé níže uvedené znaky:

„Současné globální prostředí charakterizují i závažné negativní sociální znaky:

1. Uniformita výrobků a spotřeby, která se projevuje na celosvětovém trhu.
2. Amerikanizace životního stylu a kultury, které se některé velké státy (Francie, Německo, Japonsko) začínají bránit.
3. Demoralizační vliv multimedialních komunikačních prostředků (nabídka pornografie na internetu, propagace násilí a terorismu, např. návody na výrobu výbušnin, apod.)
4. Únik mozků ze zemí ekonomicky slabých do zemí vyspělejších.
5. Vysoké nároky na výkon, které způsobují psychický tlak, stresy, civilizační choroby.
6. Výrazná diferenciacie populace, tj. „rozevírání nůžek“ mezi bohatými a chudými.
7. Populační nerovnováha, tj. populační exploze v rozvojových zemích v kontrastu se snižováním populačních přírůstků ve vyspělých zemích, kde není zajištěna přirozená reprodukce.

8. Ekologické havárie, které sice mohou mít regionální povahu, ale mívají dalekosáhlé globální důsledky.
9. Oslabení významu rodiny pro celý život jedince.
10. Rozvoj terorismu a organizovaného zločinu.
11. Preferování ekonomických zájmů před sociálními zásadami i za cenu použití nátlaku a hrozby použití síly (Tokárová, 2003).“ (Kraus, 2008, s. 71)

Je tedy pravděpodobné, že vznik extremismu nevzniká v prostředí samoúčelně, ale může být obrannou reakcí proti současným, pro extremisty neakceptovatelným skutečností. V extremismu se může projektovat právě obrana těch hodnot, které jsou dnešním makrosociálním prostředím měněny. Extremismus tedy na jedné straně užívá negativních globálních, ale i lokálních jevů proti skutečným i domnělým negativním globálním a lokálním jevům na straně druhé. Pokládám otázku, zda-li nárůst extremismu je důsledkem nárůstu faktorů reálně ohrožujících dnešní civilizaci? Odpověď se nabízí, i když nemusí být naprosto jednoznačná v souvislosti s tím, jaké hodnoty extremisté chtějí bránit a brání.

3.2 Kriminalita extremistů

Kriminalita politických extremistů úzce souvisí s tím, jaké protispolečenské chování naplňuje skutkovou podstatu trestného činu. Kriminalita u extremistických seskupení je dlouhodobě jejím průvodním jevem a minulý i současný trestní zákon pamatuje na tyto trestné činy. Dle nového trestního zákona č. 40/2009 Sb. s účinností od 1. ledna 2010 hovoříme v souvislosti s extremisty o těchto trestných činech:

Hlava I – trestné činy proti životu a zdraví

Díl 1 – trestné činy proti životu (vražda §140, zabití § 141).

Díl 2 – trestné činy proti zdraví (těžké ublížení na zdraví § 145, ublížení na zdraví §146).

Hlava V – trestné činy proti majetku

Poškození cizí věci § 228.

Hlava VII – trestné činy obecně nebezpečné

Díl 1 – trestné činy obecně ohrožující (nedovolené ozbrojování § 279).

Hlava X – trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných

Díl 1 – trestné činy proti výkonu pravomoci orgánu veřejné moci a úřední osoby (násilí proti úřední osobě § 325).

Díl 5 – trestné činy narušující soužití lidí (násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci § 352, **hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob § 355, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod § 356**).

Díl 6 – jiná rušení veřejného pořádku (výtržnictví § 358, opilství § 360).

Hlava XIII – trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

Díl 1 – trestné činy proti lidskosti (apartheid a diskriminace skupiny lidí § 402, **založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka § 403, projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka § 404**, popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia § 405).

Výše zvýrazněné a podtržené paragrafy trestního zákona č. 40/2009 Sb. byly porušovány extremisty nejčastěji i v minulosti v souvislosti s dnes již neplatným zákonem č. 140/1961 Sb., kde tyto úpravy byly uvedeny také.

Mezi lety 2005 – 2008 nedošlo k nárůstu objasněné kriminality s extremistickým podtextem dle výroční zprávy MVČR za rok 2008, kdy však byl v účinnosti trestní zákon č. 140/1961 Sb., který tyto trestné činy také definoval.

„Průvodním znakem činnosti některých extremistických hnutí, zejména anarchisticky zaměřených, je fyzické násilí, věcné a objektové násilí. Bylo hovořeno o nejzávažnější formě trestné činnosti, kterou je terorismus, jenž se zatím v našich podmínkách v klasické formě vyskytuje pouze sporadicky.

Násilné projevy jsou charakteristické zejména pro ultrapravicová a ultralevicová extremistická hnutí. V ultrapravicových hnutích jsou za nejagresivnější považováni

nacionalisté, fašisté a neonacisté. V ultralevicových hnutích pak anarchokomunisté.“ (Chmelík, 2001, s. 102, 103)

Nejotřesnější případ kriminality s extremistickým podtextem se stal 19. dubna 2009 ve Vítkově, kde čtyři neonacisté provázáni s Autonomními nacionalisty, Národním odporem a Dělnickou stranou vhodili zápalnou lahev do domu, kde žila Cikánská-Romská rodina. Následkem toho prakticky teroristického aktu je masivní popálení dítěte s doživotními zdravotními následky, mohlo však dojít k uhoření dalších členů rodiny. Extremisté byli zadrženi a čekají ve vazbě do soudního procesu, který by měl být 3. května. Tento akt je výrazem toho nejzavrženějšího druhu kriminality vůči spoluobčanům Cikánského-Romského etnika. Na druhou stranu se tento hrůzný trestný čin dal predikovat už díky nenávistným a štvavým diskuzím na serverech neonacistů. Nikdo snad nečekal, že dojde k tak hrůznému naplnění.

3.3 Profylaktická opatření k regulaci vzniku sociálně patologických aspektů extremismu – možnosti sociální pedagogiky

Současná protiextremistická preventivní politika funguje na několika úrovních a to především na školské, např. doporučení v rámcových vzdělávacích programech, doporučení pro metodika prevence, výchovného poradce atd., a na policejní, kde preventivní činnost je úzce chápána s činností tzv. antikonfliktních týmů, které mají za úkol od sebe držet znesvářené extremistické skupiny zejména na pouličních manifestacích a demonstracích, z vlastní zkušenosti vím, že odbornost a připravenost těchto policejních antikonfliktních týmů má velké rezervy (např. nezvládnutá akce Queer parade v roce 2008 v Brně).

Různé metody jak postupovat proti rasismu, xenofobii a netoleranci jsou dost problematické už z důvodu, že dnešní politicky korektní rétorika zahrnuje do těchto pojmů i aktivity, které s nimi nemají nic společného a tím „nálepkují a kádrují“ mládež, čímž jí mohou těmito preventivními aktivitami spíše uškodit, než-li pomoci. Např. vedení racionální kritiky a diskuze na téma multikulturní výchovy nebo adaptability Cikánského-Romského etnika může způsobit, že budeme označeni pojmy xenofobní nebo rasistický, což tyto jevy značně rozšiřuje na nepatologické kritické postoje mládeže a společnosti. Je tedy velice těžké stanovit dělicí čáru mezi postoji nekonfliktními a konfliktními,

patologickými a normálními. Obávám se však, že právě tyto pojmy tuto pomyslnou dělicí čáru stírají.

„Sociálně patologické jevy a jednání se zákonitě objevují v každé společnosti. Lze na ně reagovat v zásadě třemi přístupy:

- a) Striktní zákaz, tvrdé potírání (některé země zakázaly např. rozvod nebo prostituci) a přijetí radikálních opatření k zamezení těchto jevů (zákaz výroby cigaret nebo alkoholu – prohibice apod.). Jak zkušenosti ukazují, tento přístup však očekávané výsledky nepřináší. Typickým příkladem byla neúspěšná prohibice v USA v letech 1920 – 1933. Podobné zkušenosti zaznamenalo i Rusko. Ilegální výroba alkoholu (podomácku) jeho spotřebu nesnížila, a navíc vedla k otravám a následným úmrtím konzumentů.
- b) Preventivní opatření. Je však třeba připustit, že ani sebelépe organizovaná a sebeeftektivnější prevence výskytu deviantních jevů stoprocentně nezamezí.
- c) Náprava, léčení a zmírňování důsledků sociálnědeviantního jednání.“
(Kraus, 2008, s. 147, 148)

„Sociální pedagogika pojednává o tom, jak optimalizovat a usměrňovat životní situace a procesy, a to s akcentem na vnitřní potenciál jedince a jeho individualitu. Centrálním tématem, které prolíná celým obsahem oboru, je rozvoj sociální kreativity, aktivizace sil každého vychovávaného. Současně k základnímu obsahu patří rozvíjení životního způsobu, tj. jeho kultivace a optimalizace s ohledem na individuální předpoklady jedince a minimalizaci rozporů mezi ním a společenskými podmínkami.“ (Kraus, 2008, s. 45)

Přístup státu k extremismu v ČR je spíše kombinací preventivního a výrazně represivního přístupu. Jsem přesvědčen, že efektivnější by byla liberalizace přístupu v represivní oblasti a zkvalitnění přístupu v preventivní oblasti, která může především u mládeže být jednou z náplní činnosti sociálního pedagoga. Extremismus a jeho sociálně patologické aktivity vznikají především v disharmonickém prostředí, např. v hodnotově deviačním rodinném prostředí, výchova v neúplné rodině, gangy ve školním prostředí, nedostatek volnočasových aktivit apod.

Nebylo prokázáno, že státy (např. USA, Dánsko, Itálie), které oficiálně povolují neonacistická, fašistická a komunistická hnutí, by měly větší problémy s těmito formami extremismu. I těmto extremistickým názorům a jejich prezentaci ve společnosti je dán svobodný prostor. Mám tím na mysli, že kriminalizace samotného názoru nebo přesvědčení je spíše kontraproduktivním opatřením, které napomáhá k jisté exkluzivitě těchto myšlenek a je známo, že mládeži „zakázané ovoce nejvíce chutná“. Špatné politické myšlenky mohou být poraženy jen těmi lepšími.

„Není totiž možné, v žádné civilizované a nezkažené společnosti, soudit mladé lidi, nedávno ještě děti, za jejich názory. Je absurdní odsuzovat je za to, že touží po příslušnosti ke skupině. To je přeci lidské, je to přirozené od dob, kdy člověk začal po této planetě chodit. Je to jedna z nejzákladnějších lidských tužeb. Nelze tedy zavrhnout mladého muže, o to méně dospívající dívku, jen proto, že mají názor. Jakýkoli názor. Že mají vzor, motiv, ideál. Vždyť to, že se tento vzor, motiv, názor či ideál neztotožňuje s úzy a všeobecnými pravdami majority není chyba těch, kteří je prezentují, ale těch, kteří těmto dospívajícím nenabídlí adekvátní náhradu, alternativu. Je to chyba zmiňované majority, nás všech.

Jsem plně přesvědčen o tom, že mnozí mladí sympatizanti s neonacistickými či neofašistickými strukturami neví o těchto, ve svém finálním stádiu demagogických a destruktivních ideologiích prakticky nic.

A kdyby dostali šanci, kdyby jim byla nabídnuta možnost jiné cesty, kdyby o ně společnostjevila stejný zájem preventivní jako ten trestně právní, věřím, že by to prospělo více, než odnětí svobody na xy let. A prospělo by to nejen jim, ale též samotné společnosti.“ (Sedláček, 2003, s. 30, 31)

Úloha sociálního pedagoga by mohla spočívat právě v jeho preventivní a kompenzační činnosti ve smyslu odstraňování extremismu mezi mládeží. Díky tomu, že sociální pedagogika je vědní obor transdisciplinární povahy, může snáze identifikovat jevy napovídající ke vzniku sociálně patologického extremistického prostředí ve skupině nebo u jedince. Problematická je role disharmonického rodinného prostředí, které lze někdy jen stěží změnit, zde by mohla nastoupit úloha kompenzační. Sociální pedagog by mohl být tím výchovným elementem, který stojí mezi rodinou a vychovávaným a školou a vychovávaným.

Negativními aspekty současného světa ve smyslu vývoje jedince je špatná a nedostatečná realizace u volnočasových aktivit. Tím, že mladý člověk není veden k volnočasovým aktivitám a tím, že na volnočasové aktivity mnoho rodin nemá finanční prostředky, se dostáváme k deviantním způsobům trávení volného času, jehož příkladem je právě nějaká skupina s extremistickým politickým názorem, která jedinci dává možnost se do skupiny začlenit, působit v ní jako aktivní prvek a zároveň tak naplňuje jeho volný čas. Sociálních pedagogů by tedy mělo být ve školách a školských zařízeních více tak, aby mohli tyto sociálně patologické jevy vyhledat a společně s žákem, rodinou a školou najít vhodnou alternativu a kompenzaci a důsledně se vyvarovat represivního přístupu (např. kázeňské prostředky, apod). Sociální pedagog by tedy mohl vyhledávat potenciálně deviantně jednající skupiny a jedince, rozvinout s nimi, rodiči a školou dialog a vyhledat vhodná řešení nastalé situace. Stal by se specialistou a odborným rádcem těch, kteří volnočasovým aktivitám mladých lidí věnují minimum pozornosti, ať z důvodů nedostatku času nebo nezájmu.

4. Rozhovor s aktivistou Národního odporu

Dne 16. prosince 2009 jsem uskutečnil rozhovor s aktivistou neregistrovaného neonacistického extremistického sdružení Národní odpor (NO). Aktivista NO chtěl zůstat v anonymitě, proto budu používat pracovní jméno Honza. Je mu 17 let, žije v městě Brně a na nejmenovaném učilišti se učí na kuchaře. Žije s matkou a jedním sourozencem. Aktivistou NO je od svých čtrnácti let. Níže uvedu stručný rozhovor, který se skládá z pěti otázek a odpovědí souvisejících s jeho poměry a příčinami vstupu do extremistických struktur. Budu dodržovat autenticitu odpovědí.

Otázka č. 1: Kolik je Vám roků a v jakých rodinných poměrech žijete?

Odpověď: Je mi sedmnáct let a žiju s mamkou a bráchem na jednom brněnském sídlišti, kde máme s kamarády takovej klub. Mamka pracuje jako uklízečka, taťka s náma nežije a brácha chodí ještě na základku. Na kuchařské praxi si občas něco vydělám, takže se snažím doma trochu finálně pomoci.

Otázka č. 2: Jak jste se dostal do prostředí Národního odporu?

Odpověď: Když mi bylo čtrnáct, tak jsem se u nás v hospodě seznámil s lidma, kteří se oblíkali do skinheadského oblečení, bomber, těžký boty a tak a to se mi líbilo. Taky měli dobrý názory na Cikány, kteří v okolí kradou a fetujou. Bylo mi řečeno, že jsou z Národního odporu. Jejich názory mě pomohly udělat si názor na tu špínu kolem.

Otázka č. 3: Co konkrétně myslíte špínou kolem a jste si vědom, že Národní odpor uznává politiku nacistického Německa?

Odpověď: No špína jsou Cikáni, feťáci a mraky přistěhovalců. Cikáni už několikrát okradli brácha. My uznáváme bílou Evropu a v tom měl Hitler pravdu, černí dělají jenom potíže. Slyšel jsem, že Hitler byl prý proti Čechům, ale kamarádi mi říkají, že jde o výmysl Židů, kteří nás chtějí s Němci rozhádat.

Otázka č. 4: Máte nějaký jiné volnočasové aktivity a zájmy kromě Národního odporu?

Odpověď: Chtěl jsem jako malej hrát fotbal a dokonce mně šel. Náš tělocvikář na základce mě dokonce poslal na jeden trénink, ale mamka na to neměla peníze a navíc jsem se musel taky starat o bráchu. Teď když mám víc času, tak vymýšlíme různé akce s Dělnickou stranou a tak.

Otázka č. 5: Měl jste někdy potíže se zákonem, a pakliže ano tak jaké?

Odpověď: Když mně bylo čtrnáct, tak nás policajti sebrali na 1. května v Brně, když jsme s NO demonstrovali za svobodu slova (Pozn. autora: rozpuštěná demonstrace NO v Brně roku 2007). No a potom jsem měl pár rvaček, ale to bylo většinou, když jsme šli s kamarády z hospody.

Z tohoto rozhovoru celkem jasně vyplývá, v jakých podmínkách se aktivista pohyboval a pohybuje. Není náhodou, že jeho příslušnost k Národnímu odporu souvisí s jeho neúplnou rodinou, nedostatkem finančního zázemí, nutností pomáhat matce ve výchově mladšího sourozence, lokální Cikánskou-Romskou kriminalitou, ale také prostředím panelové zástavby a nabídnutím jednoduchých řešení jeho problémů ze strany starších a zkušenějších neonacistů. Podhoubím extremismu bývají právě tyto disharmonické podmínky a neschopnost společnosti nabízet mládeži alternativy využití volného času.

Rozsah rozhovoru s aktivistou NO je dán tím, že na některé další otázky, které jsem měl připravené, nechtěl Honza odpovídat. Jeho přání jsem respektoval.

Závěr

Politický extremismus je v České republice frekventovaným a diskutovaným pojmem. Je pojmem nejen politologickým, ale ve svých důsledcích především sociálně patologickým, čímž je nablízku sociální pedagogice.

Cílem práce bylo definování politického extremismu, jeho historického kontextu a současného stavu v ČR včetně krátkého rozhovoru s aktivistou neonacistického Národního odporu. Extremismus nemá oporu v právním pořádku ČR a ani mezi odbornou a laickou veřejností nepanuje na jeho definici shoda. V této práci jsem se přiklonil k německému modelu extremismu, který extremismus vnímá jako hnutí odporující ústavnosti.

Extremismus díky své sociálně patologické dimenzi nabízí pole působnosti pro sociální pedagogiku, která by se mohla stát preventivním a kompenzačním činitelem v boji proti extremismu. Díky tomu, že sociální pedagogika pracuje s problematikou prostředí a výchovy, tak může pomoci s objasňováním a regulací popularity extremistických myšlenek především u mládeže, která svým radikalismem a rebelií extremismus demograficky reprezentuje.

Sociálně pedagogické aktivity na poli extremismu by mohly vycházet ze znalosti více oborů, což interdisciplinární charakter sociální pedagogiky umožňuje, přesto se však domnívám, že zařazení kurzu politologie se zaměřením na extremismus ve výuce tohoto oboru, by mohlo napomoci více porozumět některým pojmům, se kterými politologie jako věda pracuje a se kterými by se mohl sociální pedagog dostat do bezprostředního styku v rámci práce s extremismem.

Díky převažující represivní protixtremistické politice v ČR se sociální pedagogice dle mého přesvědčení otevírá možnost preventivní činnosti právě na tomto společensky nebezpečném fenoménu, který je z profylaktického hlediska často opomíjen. Činnost sociálního pedagoga coby odborníka na prevenci vzniku sociálně patologického extremistického prostředí se tedy nabízí.

Resumé

Extremismus se v současnosti stává stále více nežádoucím a společensky nebezpečným jevem. V době globalizace, kdy se zkracují vzdálenosti a technologie nabírají pokročilejších a lepších úrovní se extremismus a jeho společenský vliv precizuje a rozšiřuje. Boj s extremismem se však díky jeho nejednotné interpretaci a společenské neshodě stává o to více problematičtější. Pojem extremismus je velice frekventovaný a diskutovaný především na represivní úrovni, což nemusí být zrovna optimální přístup. Uvedení extremismu především do předmětu jeho prevence se jeví jako velice společensky žádoucí. Téma této práce jsem si zvolil z důvodu svého názoru, že extremismus se mnohdy pro mladé lidi jeví jako východisko pro únik ze současné podoby světa, která se vyznačuje určitým morálním relativismem, nejistotou a odcizením na jedné straně a dále jako únik ze sociálně deviantních prostředí vyznačujících se nefunkční rodinou, sociálním vyloučením, alkoholismem, kriminalitou a dalších jevů na straně druhé. Cílem mé práce bylo vymezení extremismu a uvedení možností sociální pedagogiky v preventivně-výchovném smyslu projevy extremismu regulovat.

Na základě studia extremismu z literárních pramenů a svých zkušeností jsem se soustředil v první kapitole na vymezení pojmu extremismus a jeho dělení na pravo-levém politickém spektru s přihlédnutím k mládežnickým subkulturám. V druhé kapitole jsem uvedl formy historického politického extremismu, které se výrazně ideologicky podílí na existenci toho současného, a dále jsem se soustředil na dnešní extremismus a jeho sociologické a právní aspekty. Ve třetí kapitole jsem se zabýval vlivem prostředí na vznik extremismu, kriminalitu extremistů a prevenci politického extremismu. Především v této kapitole jsem se pokusil zdůraznit, že některé represivní postupy vůči extremistům mohou mít pozitivní vliv na jejich popularitu na jedné straně a negativní vliv na jejich příznivce v podobě „stigmatizace“ jako společensky nežádoucích živlů na straně druhé. Kdežto cílená preventivní a kompenzační činnost by se mohla stát neagresivní, ale o to účinnější metodou v boji proti extremismu. Ve čtvrté kapitole vedu rozhovor s mladým aktivistou Národního odporu, jehož odpovědi korespondují s výsledky průzkumů odborníků.

Anotace

Práce „Sociální patologie politického extremismu v České republice“ se zabývá jevem politického extremismu. Definiuje extremismus jako nezakotvený a zároveň frekventovaný pojem, který společnost dlouhodobě provází. Práce charakterizuje jeho sociálně patologické projevy v kontextu boje proti extremismu a snaží se začlenit sociální pedagogiku jako vědecký obor výrazně napomáhající prevenci extremismu.

Klíčová slova

Extremismus, pravicový extremismus, levicový extremismus, subkultury mládeže, sociální patologie, vznik extremismu, prostředí, globální a lokální prostředí, prevence, represe, kompenzace, kriminalita, sociální pedagogika a sociální pedagog.

Annotation

The work, Social pathology of political extremism in Czech republic, is about an unwelcome phenomenon, which is called extremism. Defines the extremism as an indistinguishable and a frequent idea, which has in the long term pursued our society. The work describes his devious exhibits with an antiextremist agenda in context. The work tries to include social pedagogy as a science discipline to help with prophylaxis against extremism.

Keywords

Extremism, far right extremism, far left extremism, youth subcultures, social pathology, rise of extremism, environment, global and local environment, prophylaxis, repression, compensation, delinquency, social pedagogy and social pedagogue.

Seznam použité literatury:

Centrum pro ekonomiku a politiku. *Únor 1948 – šedesát let poté, sborník textů.*

Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008.

Charvát, J. *Současný politický extremismus a radikalismus.* Praha: Portál, 2007.

Chmelík, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty.* Praha: Linde Praha, 2001.

Kraus, B. *Základy sociální pedagogiky.* Praha: Portál, 2008.

Mareš, M. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR.* Blansko. Barrister a Principal a Centrum strategických studií, 2003.

Mareš, M. *Terorismus v ČR.* Brno: Centrum strategických studií, 2005.

Nakonečný, M. *Český fašismus.* Praha: Nakladatelství Vodnář, 2006.

Nakonečný, M. *Vlajka – k historii a ideologii českého nacionalismu.* Praha: Chvojkovo nakladatelství, 2001.

Pacner, K. *Osudové okamžiky Československa.* Praha: Albatros, 2001.

Sedláček, P. *Nic Než Národ.* Praha: Národní politika, 2003.

<http://www.mvcr.cz/extremis/2002/2.html>

http://www.bis.cz/a_ismy.html

http://cs.wikipedia.org/wiki/Klement_Gottwald

Příloha č. 1 – seznam zkratek

Příloha č. 1

AN – Autonomní nacionalisté

AFA – Antifašistická akce

ČR – Česká republika

ČSNS – Česká strana národně sociální

ČSR – Československá republika

ČSSD- Česká strana sociálně demokratická

DAF – Německá pracovní fronta

DM – Dělnická mládež

DS – Dělnická strana

DSSS – Dělnická strana sociální spravedlnosti

FPÖ – Svobodomyšlná strana Rakouska

FSA – Federace sociálních anarchistů

Gestapo – Státní tajná policie

HNS – Hnutí národního sjednocení

IAF/IFA – Československá anarchistická federace

IVVM – Institut pro výzkum veřejného mínění

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

KČP – Klub českého pohraničí

KSS – Komunistická strana Slovenska

KSČ – Komunistická strana Československa

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

KSČ – ČSSP – Komunistická strana Československa – Československá strana práce

MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky

MV KSČ – Městský výbor Komunistické strany Československa

NO – Národní odpor

NOF – Národní obec fašistická

NPD – Národně demokratická strana Německa

NS – Národní strana
NSB – Národně sociální blok
NSBM – Nacionálně socialistický black metal
Nsj – Národní sjednocení
NSS – Nejvyšší správní soud
ÖVP – Rakouská lidová strana
PGA – Peoples global action
RASH – Red and anarchist skinheads
ROH – Revoluční odborové hnutí
SHARP – Skinhead against racial prejudice
SPR – RSČ – Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
SRN – Spolková republika Německo
StSt – Státní statek
SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa
USA – Spojené státy americké
VŘSR – Velká říjnová socialistická revoluce